

Gnostilaisuuden historia

Pentti Tuominen

Mitä gnostilaisuus on?

Gnostilaisuus

Ennen ajanlaskumme alkua syntynyt uskonto.

Tällä nimellä kutsutaan myös monia uudempia henkisiä liikkeitä.

Gnostilaisuus

Nimitys tulee kreikankielen sanasta

gnosis = tieto, tietoisuus

*Gnosis = tietoisuus ihmisen
sisimmässä olevasta jumalallisesta*

hengestä

ja sen yhteydestä Jumalaan.

Gnostilainen kosmologia

Olevaisuus on kaksijakoinen:

- 1) **"Valon maailma"** eli "Täyteys" (kr. *Pleroma*), joka on ikuinen, henkinen ja täydellinen
- 2) **"Aineen maailma"** (kr. *Hysterema*), joka on ajallinen, epätäydellinen, kuolevainen

Kaiken taustalla on

**"Todellinen Jumala", "Yksi", "Absoluutti",
"Ikuinen Valo", "Kaikkeuden mieli",**
joka on vailla persoonallista hahmoa,
kaiken alku ja loppu

Gnostilainen kosmologia

”Todellinen Jumala” vuodatti itsestään (*emanoi*)
Valon maailman.

Yksi ylemmistä valo-olennoista,
”Luoja-jumala” (*demiurgi*)
loi aineellisen maailmankaikkeuden
ja sen elollisen luonnon,
jonne viimeisenä luotiin ihminen.

**Todellisen Jumalan tietoisuus
läpäisee kaiken ja on kaikkialla läsnä.**

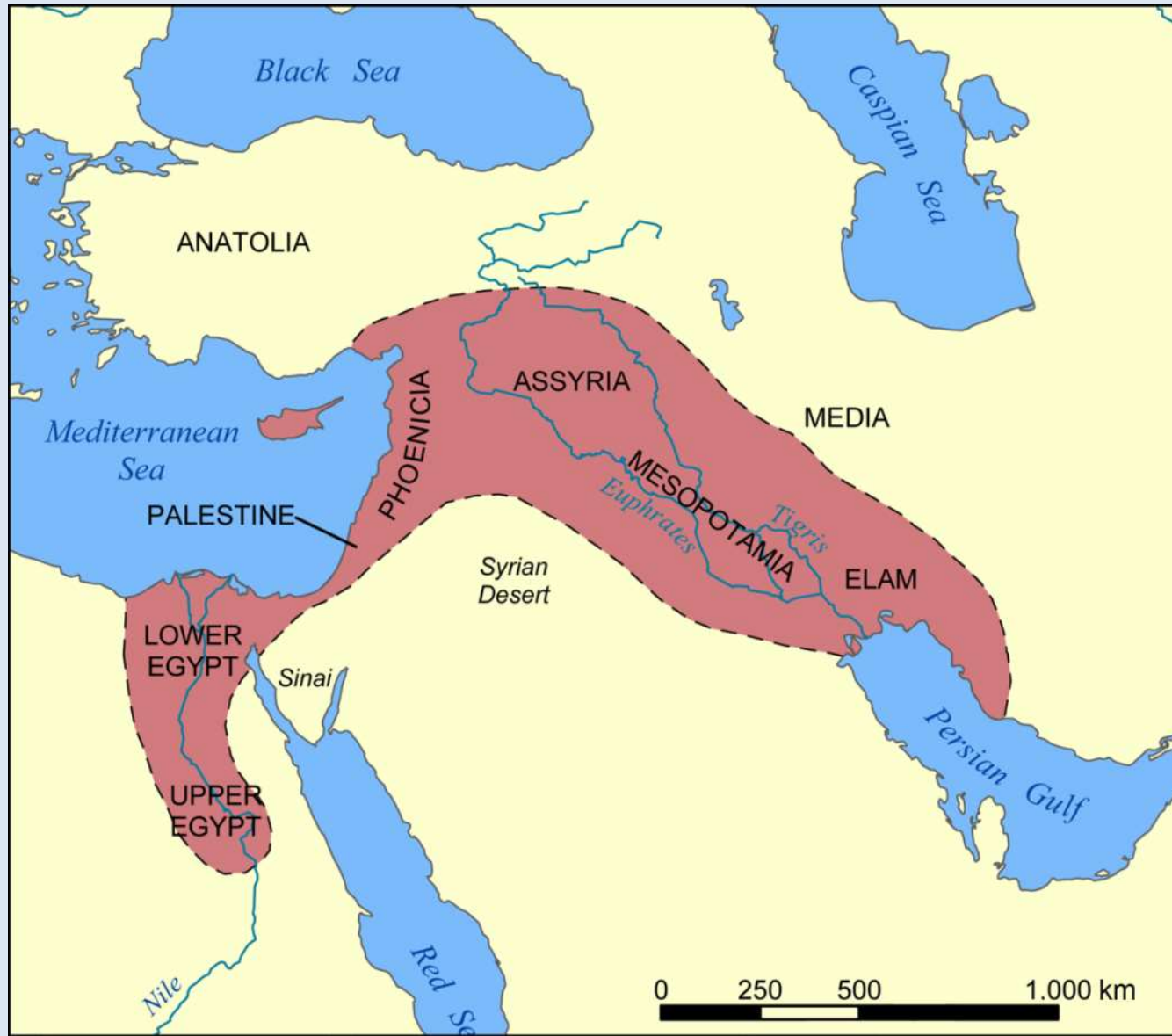
**Gnostilaiset pitävät
ihmisen todellisena olemuksena
hänen kuolematonta sieluaan**

**He uskovat, että
ihmisen sielu on
kipinä jumalallista henkeä,
joka ihmisen kuoltua
palaa takaisin
Jumalan yhteyteen**

Mistä gnostilaisuus alkoi?

Hedelmällinen puolikuu – kulttuurien kehto

Assyria – Lähi-Idän uskontojen kehto

Mesopotamian ja Assyrian uskontojen keskeinen symboli oli Elämänpuu, joka kuvasi Jumalasta virtaavien voimien tasapainoa maailmankaikkeudessa ja täydellisessä ihmisessä

Assyrialaistaen nuolenpääkirjoituksen avannut professori Simo Parpola (1995):

*”Kristinuskon keskeiset opinkappaleet ovat
peräisin Assyrian uskonnoista – historiallista
Jeesusta lukuun ottamatta.”*

*”Vielä suuremmat yhtäläisyydet Assyrian
uskonnolla ja filosofialla on antiikin
mysteeriuskontojen, gnostilaisuuden,
kreikkalaisen filosofian ja juutalaisen
mystiikan kanssa.”*

Gnostilaisuus on omaksunut paljon assyrialaisista uskonkäsitteistä

- Salattu Jumala, kaikkeuden isä; **Yksi** = moni

Gnostilaisuus on omaksunut paljon assyrialaisista uskonkäsitteistä:

- Salattu Jumala, kaikkeuden isä; **Yksi** = moni
- Taivas eli **Valon maailma**: ”Täyteys” (Pleroma)

Gnostilaisuus on omaksunut paljon assyrialaisista uskonkäsitteistä:

- Salattu Jumala, kaikkeuden isä; **Yksi** = moni
- Taivas eli **Valon maailma**: ”Täyteys” (Pleroma)
- **Emanaatio-oppi**: jumaluuden virtaaminen alempiin henkiolentoihin

Gnostilaisuus on omaksunut paljon assyrialaisista uskonkäsitteistä:

- Salattu Jumala, kaikkeuden isä; **Yksi** = moni
- Taivas eli **Valon maailma**: ”Täyteys” (Pleroma)
- **Emanaatio-oppi**: jumaluuden virtaaminen alempiin henkiolentoihin
- **Viisaus** (Sophia) Jumalan attribuuttina ja emanaationa

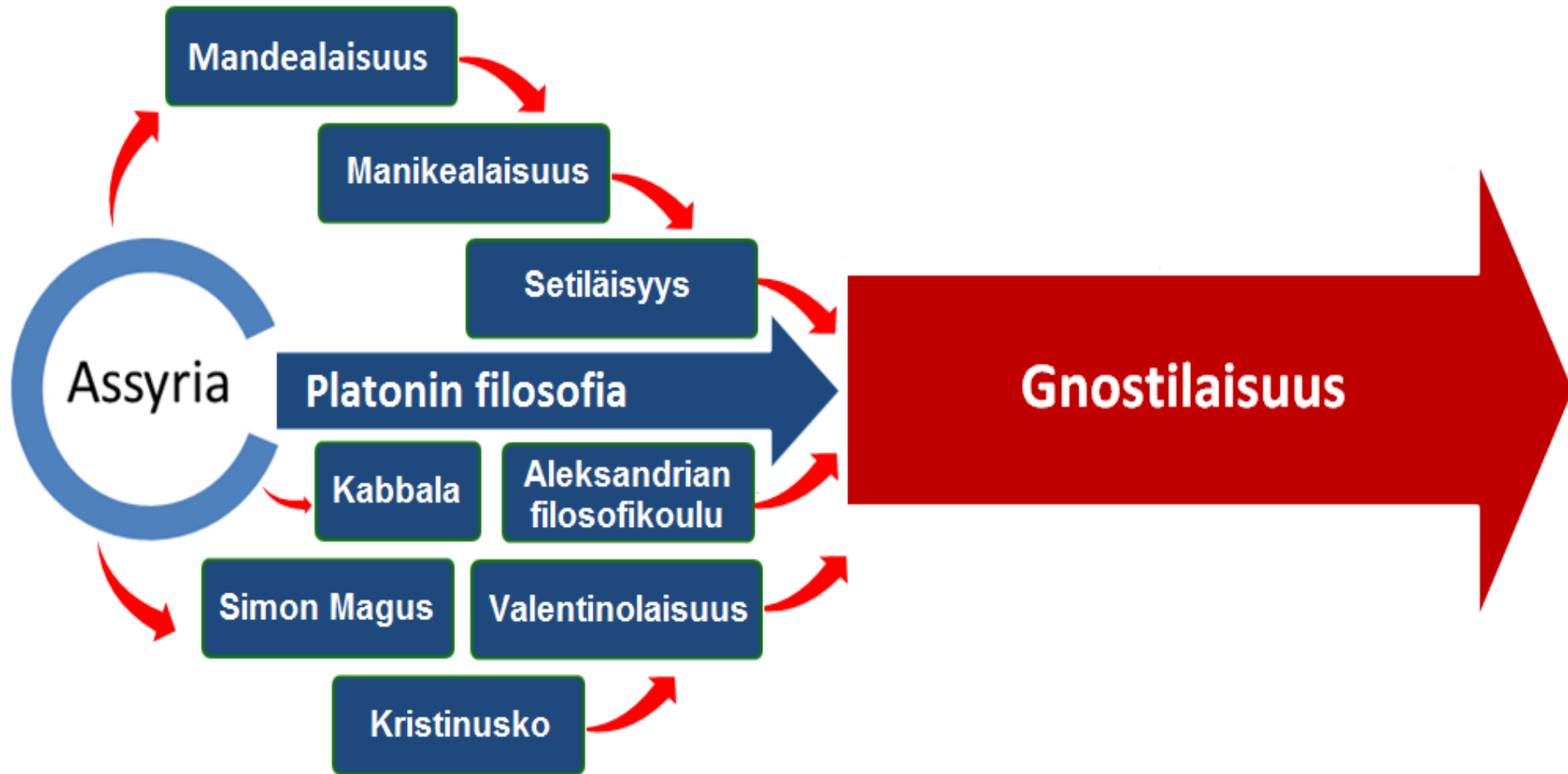
Gnostilaisuus on omaksunut paljon assyrialaisista uskonkäsityksistä:

- Salattu Jumala, kaikkeuden isä; **Yksi** = moni
- Taivas eli **Valon maailma**: ”Täyteys” (Pleroma)
- **Emanaatio-oppi**: jumaluuden virtaaminen alempiin henkiolentoihin
- **Viisaus** (Sophia) Jumalan attribuuttina ja emanaationa
- **Dualismi**: taivas ja maa, valo ja pimeys

Gnostilaisuus on omaksunut paljon assyrialaisista uskonkäsityksistä:

- Salattu Jumala, kaikkeuden isä; **Yksi** = moni
- Taivas eli **Valon maailma**: ”Täyteys” (Pleroma)
- **Emanaatio-oppi**: jumaluuden virtaaminen alempiin henkiolentoihin
- **Viisaus** (Sophia) Jumalan attribuuttina ja emanaationa
- **Dualismi**: taivas ja maa, valo ja pimeys
- **Pelastusoppi**: ”sisäinen tieto” (**gnosis**), täydellistyminen

Assyrian vaikutus

Gnostilaisuus on omaksunut paljon myös kreikkalaisilta filosofeilta – erityisesti **Platonilta**:

- **Todellinen Jumala** – Kaikkeuden mieli
- **Luoja-jumala** – Demiurgi

Gnostilaisuus on omaksunut paljon myös kreikkalaisilta filosofeilta – erityisesti **Platonilta**:

- **Todellinen Jumala** – Kaikkeuden mieli
- **Luoja-jumala** – Demiurgi
- **Kaikkeuden harmonia** ("Kauneus")

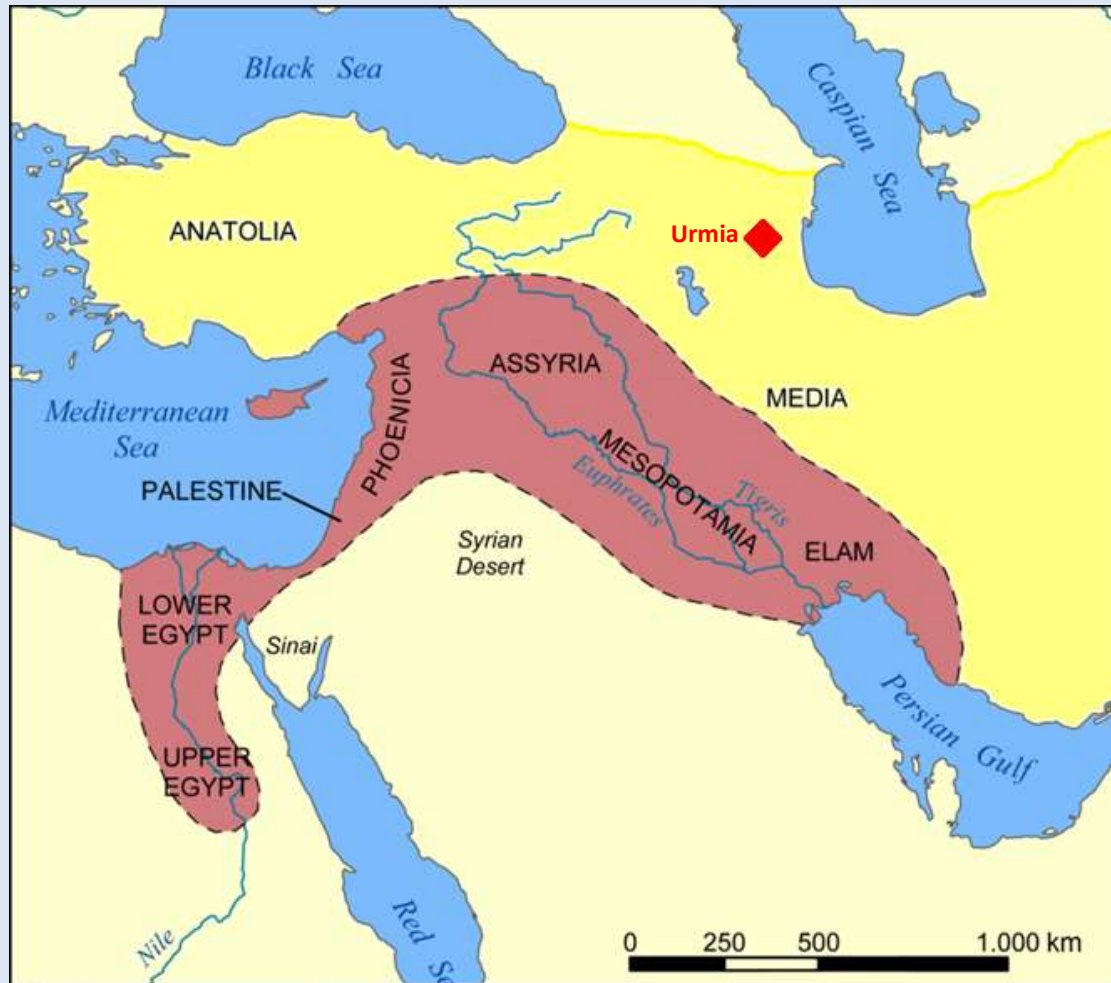
Gnostilaisuus on omaksunut paljon myös kreikkalaisilta filosofeilta – erityisesti **Platonilta**:

- **Todellinen Jumala** – Kaikkeuden mieli
- **Luoja-jumala** – Demiurgi
- **Kaikkeuden harmonia** ("Kauneus")
- **Jälleensyntymisoppi**: sielun on synnyttävä kerta toisensa jälkeen ihmiseksi, kunnes se on täydellistynyt hyvässä, ja saa jäädä Valon maailmaan

Gnostilaisuuden juuret

”Setin lapset” – ”Kaldean maagit”

Gnostilaisuuden henkinen alkulähde on **Urmiassa**, joka oli yksi muinaisen Persian uskonnollisista ja tieteellisistä keskuksista, ja jossa syntyi ”Setin lasten” nimellä tunnettu maagien veljeskunta.

”Setin lapset” – ”Kaldean maagit”

- katsoivat olevansa joukko ylempiä valittuja ihmiskunnan joukossa
- tutkivat tähtiä
- olivat laajalti arvostettuja taivaallisia tietäjiä
- tiesivät maan ja planeettojen kiertävän aurinkoa ja osasivat laskea niiden kiertoajat suhteellisen tarkasti
- tunnustivat yksijumalaista uskoa
- dualistinen maailmankuva: hyvä Valon maailma – paha aineen maailma

”Setin lapset” – ”Kaldean maagit”

Veljeskunnan piirissä syntyi 600-luvulla eaa. **opillinen kahtia jakaantuminen**:

- **Henkinen** suuntaus pyhitti itsensä ihmisten palvelemiseen, mitä he pitivät alkuperäisenä tehtävänä. Siitä kehittyi suuntaus, josta alettiin käyttää nimityksiä *telestos* (suunnatut) tai *teleios* (täydelliset) ja myöhemmin *gnostikos* (tietävät).
- **Käytännöllinen** suuntaus tunsu vetoa maalliseen vallankäyttöön. Se irtosi veljeskunnasta ja alkoi levittäytyä etelään synnyttäen Mesopotamian ensimmäiset *teokraattiset* valtiot ja niitä hallinneen *pappisluokan* sekä persialaisen uskonnon, *zarathustralaisuuden*. Opettivat myös maataloutta.

”Henkisesti suunnatut” – ”Teokraatit”

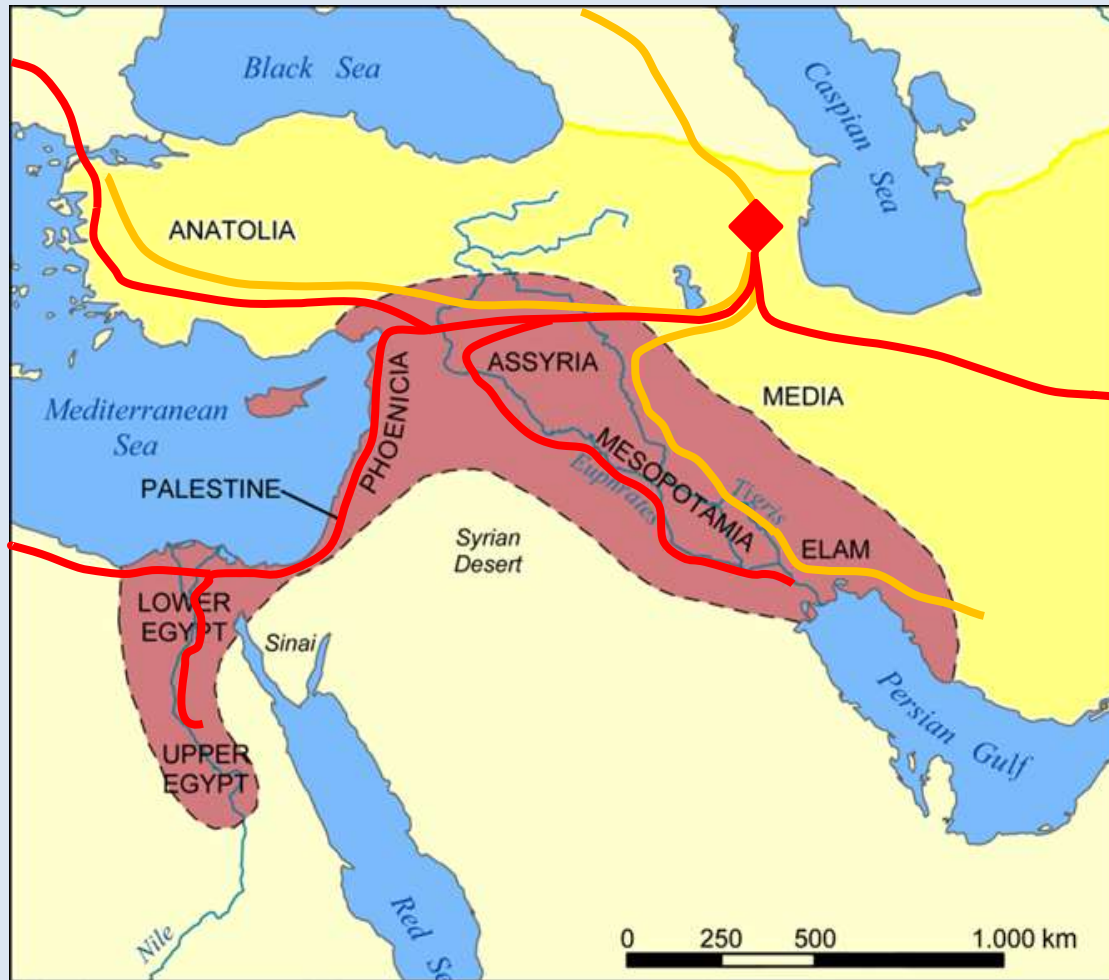
”Teokraatit:

- hyvä ja paha olivat lähtöisin samasta alkulähteestä, **kaksijakoisesta Valon maailmasta**
- myyttinen **hyvän ja pahan taistelu** (vert. VT)

”Henkisesti suunnatut”:

- **Valon maailma on hyvä, ei kaksijakoinen**
- hyvyys on lähtöisin Jumalasta
- kun demiurgi loi ihmisen, hyvyyden täyttämä sielu sijoittui aineelliseen ruumiiseen, jossa se joutui ruumiin halujen vangiksi ja alttiiksi turmelukselle
- pahuus ei ole Jumalan aiheuttamaa, vaan pahuuden lähde on ihminen omine paheineen

”Setin lapset” – ”Kaldean maagit”

”*Setin lasten*” maagien veljeskunta jakautui kahdeksi haaraksi, jotka levittäytyivät kauas kaikkiin ilmansuuntiin.

Punainen viiva = henkisesti suunnatut maagit (telestai – gnostikos)

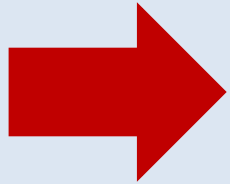
Keltainen viiva = teokraatit, zarathustralaiset

Gnostilaisuuden pääsuuntaukset

- Nasorealaisuus
- Mandealaisuus
- Setiläisyys
- Valentinolaisuus
- Manikealaisuus
- Kataarilaisuus

Gnostilaisuuden pääsuuntaukset

- **Nasorealaisuus**
- **Mandealaisuus**
- **Setiläisyys**
- **Valentinolaisuus**
- **Manikealaisuus**
- **Kataarilaisuus**

Nasorealaisuus

- saanut nimensä kr. sanasta *nasaraioi* = vartiomiehet
- gnostilaisuuden kasvualusta
- lahko syntyi noin 100 eaa Persiassa
- levisi Syyrian ja Palestiinan alueelle

Nasorealaisuus

- **yksi Jumala**
- **Valon maailma ja pimeyden maailma**
- **oppi henkisestä Aadamista**

Nasorealaisuus

- **yksi Jumala**
- **Valon maailma ja pimeyden maailma**
- **oppi henkisestä Aadamista**
- **kasvissyöjiä**
- **rituaalinen upotuskaste**
- **kannattajina juutalaisia ja hellenistejä**

Simon Magus

Apostolit Paavali ja Pietari sekä Simon Magus (keskellä) keisari Neron edessä.

Simon Magus

- ensimmäisen vuosisadan oppinut, joka **vaikutti merkittävästi gnostilaisuuden kehittymiseen**
- syntyi ajanlaskumme alun aikoihin samarialaisessa Gittan kaupungissa
- Samarian maakunnassa vaikutti tuohon aikaan monia tunnettuja parantajia ja ihmeidentekijöitä sekä muun muassa gnostilainen **nasorealaisten lahko**

Simon Magus

- oli oppilaana **Tanaim Samarialaisen** luona, joka oli kuuluisa mystikko ja **julisti oppia sielun jälleensyntymisestä**

Simon Magus

- oli oppilaana **Tanaim Samarialaisen** luona, joka oli kuuluisa mystikko ja **julisti oppia sielun jälleensyntymisestä**
- opettajana oli myös **Dositheus**, jonka Samariaan perustama lahko esitti gnostilaisia ajatuksia
- piti yhteyttä myös Qumranissa toimineisiin **essealaisiin**

Simon Magus

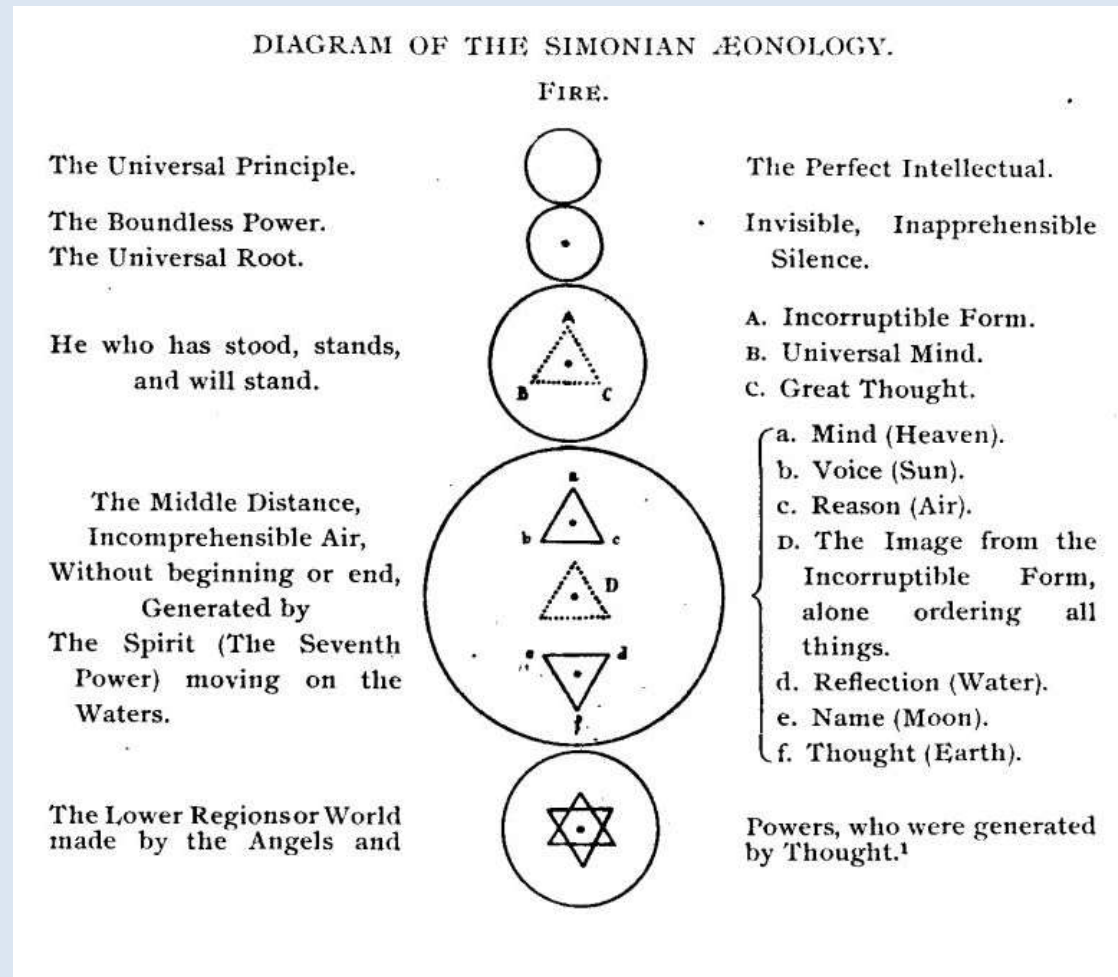
- esitti gnostilaisia käsityksiä, kuten **Valon maailman olentojen emanoituminen** ylimmästä Ykseydestä, josta ovat lähtöisin:
 - miespuolinen **Voima**
 - naispuolinen **Viisaus** (Sophia)
 - **Luoja Jumala** (demiurgi)

Simon Magus

- esitti gnostilaisia käsityksiä, kuten **Valon maailman olentojen emanoituminen** ylimmästä Ykseydestä, josta ovat lähtöisin:
 - miespuolinen **Voima**
 - naispuolinen **Viisaus** (Sophia)
 - **Luoja Jumala** (demiurgi)
- esitti ihmisen luomismyytille gnostilaisen selityksen: **oppi henkisestä Aadamista**

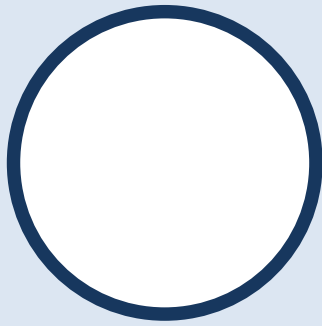
Simon Maguksen aionologia

(kr. aioni = aikakausi; gnost. = valo-olento)

Hippolytoksen 200-luvulla ilmestyneen "Filosofoumena" teoksen mukaan.
Engl. käännös G.R.S. Mead.

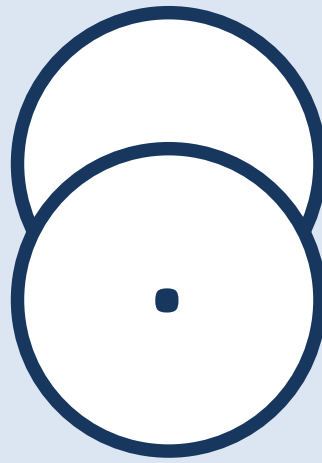
Universaali Periaate

Täydellinen Äly

Universaali Periaate

**Rajaton Voima,
Kaiken Alku**

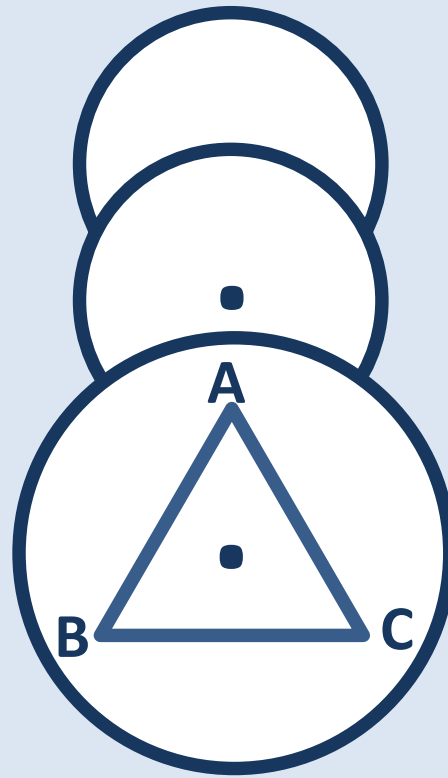
Täydellinen Äly

**Näkymätön, Käsittämätön,
Hiljaisuus**

Universaali Periaate

**Rajaton Voima,
Kaiken Alku**

**Hän joka oli, joka on
ja joka on oleva**

Täydellinen Äly

**Näkymätön, Käsittämätön,
Hiljaisuus**

A: Virheetön Muoto

B: Kaikkeuden Mieli

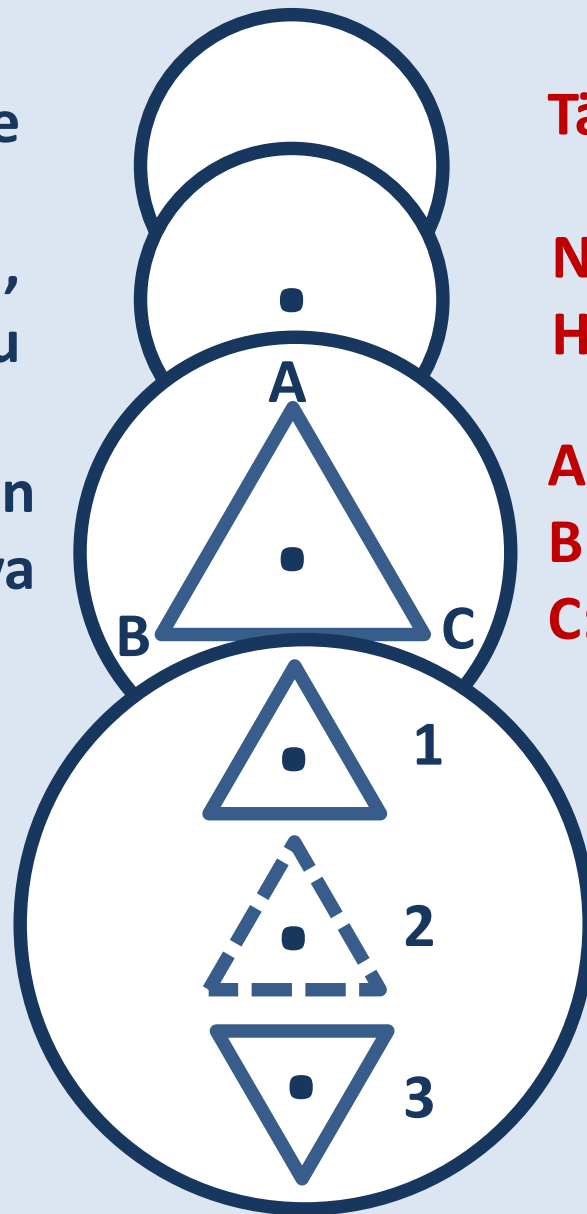
C: Suuri Ajatus

Universaali Periaate

**Rajaton Voima,
Kaiken Alku**

**Hän joka oli, joka on
ja joka on oleva**

**Käsittämätön
Henki, joka "liikkui
vetten päällä"**

Täydellinen Äly

**Näkymätön, Käsittämätön,
Hiljaisuus**

A: Virheetön Muoto

B: Kaikkeuden Mieli

C: Suuri Ajatus

1. Mieli, Ilmaisus, Järki

**2. Virheettömän
muodon kuva**

**3. Viisaus, Voima ja
Kauneus**

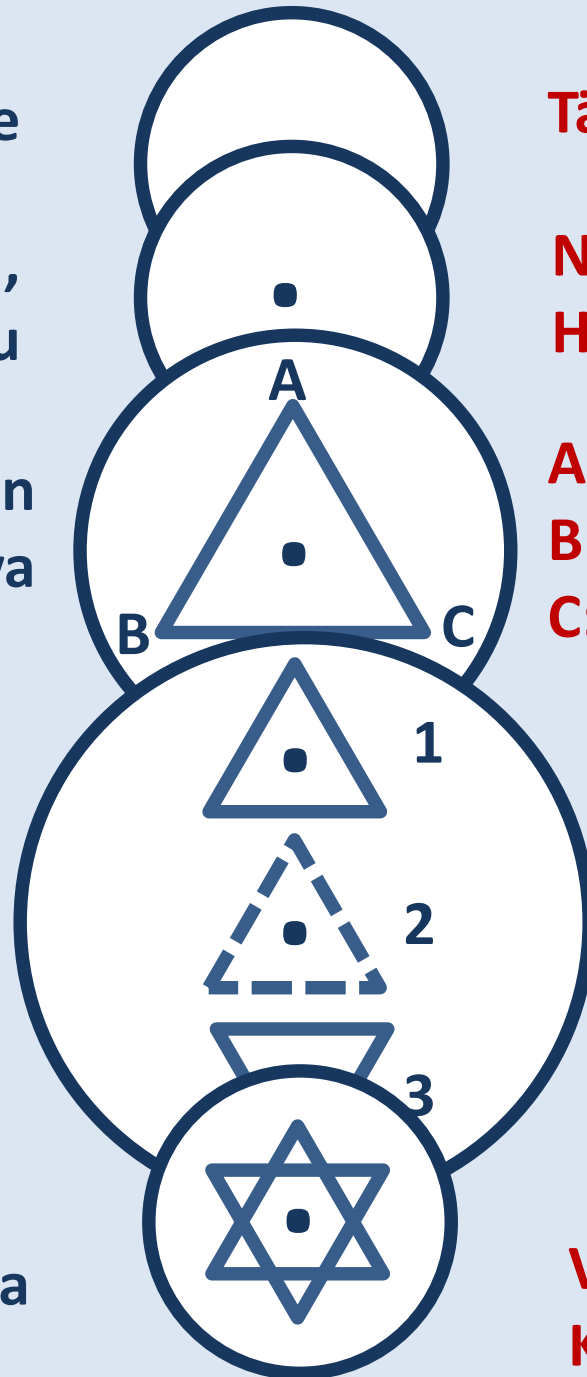
Universaali Periaate

**Rajaton Voima,
Kaiken Alku**

**Hän joka oli, joka on
ja joka on oleva**

**Käsittämätön
Henki, joka "liikkui
vetten päällä"**

Aineellinen maailma

Täydellinen Äly

**Näkymätön, Käsittämätön,
Hiljaisuus**

A: Virheetön Muoto

B: Kaikkeuden Mieli

C: Suuri Ajatus

1. Mieli, Ilmaisui, Järki

**2. Virheettömän
muodon kuva**

**3. Viisaus, Voima ja
Kauneus**

**Viisauden, Voiman ja
Kauneuden luoma**

Simon Magus

Hänen oppinsa olivat edelleen lähtökohtana
Valentinokselle,
joka myöhemmin perusti nimeään kantavan
gnostilaisen suuntauksen
– valentinolaisuuden.

Simon Magus

Nykytutkijoista jotkut väittävät Simon Maguksen olleen **yksi Jeesuksen opetuslapsista** ja esiintyvän Uudessa testamentissa kahdella eri nimellä:

- **Simon Kiivailija** (Luuk. 6:13–16)
- **Simon Kananeus** (Matt. 10:4 ja Mark. 3:18)

Simon Magus

Nykytutkijoista jotkut väittävät Simon Maguksen olleen **yksi Jeesuksen opetuslapsista** ja esiintyvän Uudessa testamentissa kahdella eri nimellä:

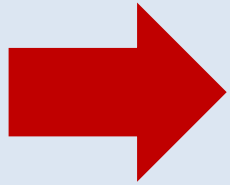
- **Simon Kiivailija** (Luuk. 6:13–16)
- **Simon Kananeus** (Matt. 10:4 ja Mark. 3:18)

Jos tämä pitää paikkansa, Simon Magus on ollut yksi aikansa voimahahmoista, ja yksi Jeesuksen lähimmistä.

Hän ajautui sittemmin välirikoon muiden apostolien ja myös Jeesuksen kanssa.

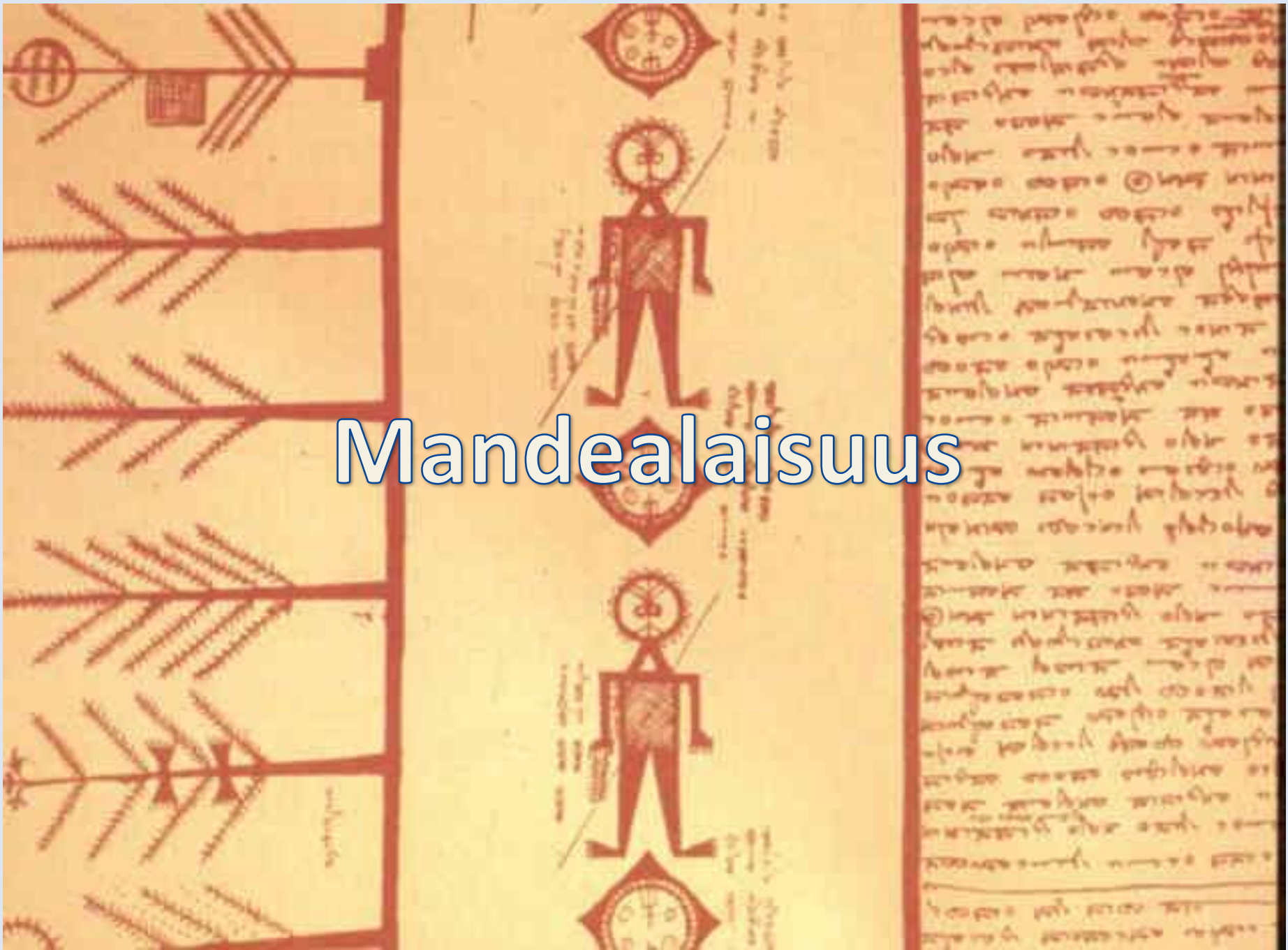

Gnostilaisuuden pääsuuntaukset

- Nasorealaisuus
- **Mandealaisuus**
- Setiläisyys
- Valentinolaisuus
- Manikealaisuus
- Kataarilaisuus

Mandevalaisuus

Mandealaisuus

- saanut nimensä aramean sanasta *manda* = tieto
- pohjautuu persialaiseen gnostilaisuuteen (nasorealaisuuteen)
- syntynyt 100-luvulla jaa.
- harjoitetaan lähes alkuperäisessä muodossaan vielä tänäkin päivänä (siksi siitä on käytettävissä paljon tietoa)

Ylin Jumala
“Suuri Elämä”

Valo
“Valon Kuningas”

Valon henget

Luoja-jumala
**“Luoja ja
Tuomari”**

Ylin Jumala

- ”Todellinen Jumala”
 - ”Suuri Elämä”
- maailmankaikkeuden **luova ja ylläpitävä voima**
 - mystinen, käsitämätön ja persoonaton

Valo

- “Valon Kuningas”
 - Jumalan personifioitu olemus
- maailmankaikkeuden **elävöittävä voima**
 - sitä symbolisoi virtaava vesi
- **valon henget** antavat terveyttä, voimaa, hyveitä ja oikeudenmukaisuutta

Luoja-jumala

Luoja-jumalalle (demiurgille) kuvataan kolme eri olemusta:

- *Ptahil* – maailman luoja
- *Joshamin* – ihmisen luoja
- *Abathur* – sielujen tuomari

Mandevalainen sielukäsitys

- sielujen alkuperä on Valon maailmassa
- kun nainen on viidennellä kuulla raskaana, sikiöön virtaa sielu Valon maailmasta (taivaasta)
- sielun ”kaksospuolikas” jää taivaaseen ”pelastajahengeksi”
- ”pelastajahenget” avustavat sieluja ihmiselämän aikana

Sielu on kaksinainen

- **sielun ylempi, jumalallinen taso ylläpitää puhtautta ja hyveitä**
- **sielun alempi, inhimillinen taso liittyy mielihaluihin ja pahuuteen**

Sielu on kaksinainen

- sielun ylempi, jumalallinen taso ylläpitää puhtautta ja hyveitä
- sielun alempi, inhimillinen taso liittyy mielihaluihin ja pahuuteen
- **nämä kaksi tasoa kamppailevat ihmisessä**
- ihminen voi vahvistaa ylempää tasoa oikealla tiedolla, noudattamalla fyysistä ja henkistä puhtautta, rukouksilla ja hengellisillä harjoituksilla sekä välttämällä paheita ja tekemällä hyviä tekoja

Mandevalainen sielukäsitys

- sielujen koti ja alkuperä on Valon maailmassa, josta sielut ovat joutuneet maanpakoon ja aineellisen ruumiin vangeiksi

Mandevalainen sielukäsitys

- sielujen koti ja alkuperä on Valon maailmassa, josta sielut ovat joutuneet maanpakoon ja aineellisen ruumiin vangeiksi
- sielu palaa Valon maailmaan kuoleman jälkeen, jos ihminen on eläessään saavuttanut tietoisuuden (*nasirutha*) jumalallisesta alkuperästään

Kuolema

- sielu jättää ruumiin kolmen päivän kuluttua kuolemasta
- sitä ennen sielusta muodostuu "**valoruumis**", joka nousee taivaaseen

Kuolema

- sielu jättää ruumiin kolmen päivän kuluttua kuolemasta
- sitä ennen sielusta muodostuu "**valoruumis**", joka nousee taivaaseen
- eivät uskoneet fyysisen ruumiin ylösnousemukseen
- ruumiin luut hajoavat ja ovat uuden ruumiin siemeniä sielun seuraavassa elämässä

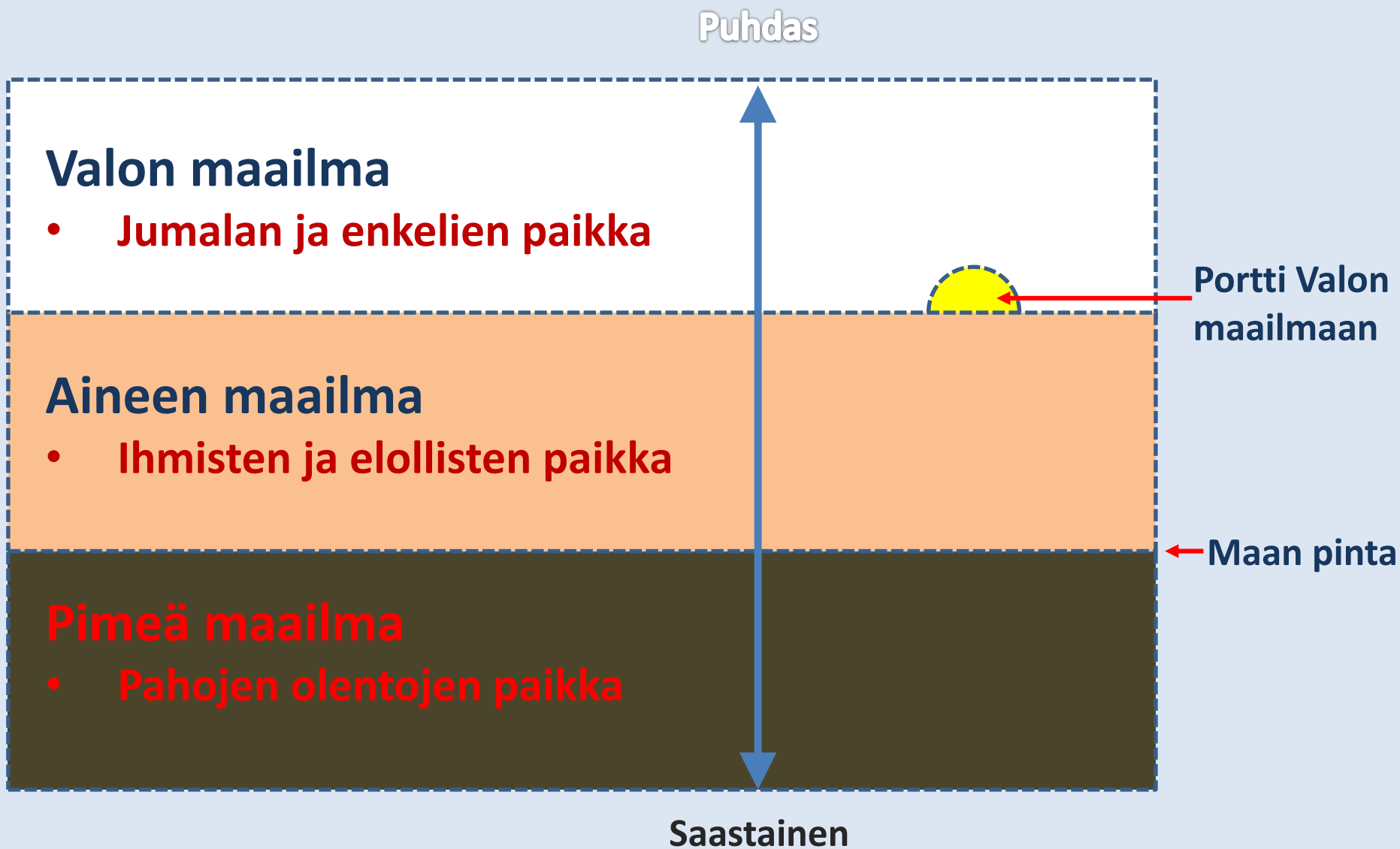
Pelastuskäsitys

- Sielu on kuolematon ja se on läheisessä yhteydessä esivanhempiensa sieluihin.
- Kuoleman jälkeen sielu palaa Valon maailman ja saa palkinnon tai rangaistuksen tekojen mukaan.

Pelastuskäsitys

- Sielu on kuolematon ja se on läheisessä yhteydessä esivanhemiensa sieluihin.
- Kuoleman jälkeen sielu palaa Valon maailman ja saa palkinnon tai rangaistuksen tekojen mukaan.
- **Syntistä rangaistaan ennen kuin sielu pääsee paratiisiin.**
- Ikuista rangaistusta ei ole, koska Jumala on armollinen.
- Sielu voi syntyä uudelleen toiseen kehoon.

Maailmankuva

Mandevalaisia hyveitä

- kilvoittelu paheiden voittamiseksi, elämän yksinkertaisuus, ei yleellisyyttä
- hyvistä teoistaan ei pidä tehdä numeroa
- ruokaa annetaan tarvitseville, ei myydä
- ympärileikkaus on kielletty
- virtaavaa vettä (*jardana*) kunnioitetaan elämän vertauskuvana; ruuan tähteet saa heittää jokeen, mutta ei virtsaa eikä ulosteita

Mandealaisten etiikka

- yhteisöillä oli **tiukat moralisäännöt**, jotka kielsivät tappamisen, itsemurhan, väkivallan, häpäisemisen, valehtelun, varastamisen, aviorikoksen ja avioeron
- avioliitto ja lasten hankkiminen oli **pyhä velvollisuus** (myös papeille)

Puhtaussäännöt

- ruoka, hedelmät ja kaikki syötävä puhdistetaan rituaalisesti ennen valmistamista ja nauttimista (paitsi suola)
- keittiövälineet ja eräät muut esineet puhdistetaan rituaalisesti tietyin välein
- lihaa syödään vain vähän
- papit saavat syödä vain itse valmistamaansa ruokaa; heiltä on kielletty alkoholi, kahvi ja tupakka

Mandevalaiset riitit

- Rituaaliset kylvyt eli kasteet
- Yhteiset ateriat
- Avioliitto
- Kuolema ja hautaus
- Pappisvihkimys

Rituaaliset kylvyt

Mandevalaisilla on kolme erityyppistä rituaalista kylpyä:

- 1) yksityisesti **päivittäin** suoritettu **puhdistautumiskaste** (ilman pappia)
- 2) tiettyjen ”saastaisten” tapahtumien jälkeen suoritettu **puhdistautumiskaste**
- 3) papin avustuksella yhteisessä tilaisuudessa suoritettu **katumuskaste pyhäpäivinä** tai kaste tiettyjen **merkkitapahtumien** jälkeen

Päivittäinen puhdistautumiskaste

- päivittäin ennen auringon nousua suoritetaan puhdistautumiskaste (*rishama* = merkitseminen) virtaavassa vedessä
- se suoritetaan ilman pappia, sillä jokainen ihminen on oma pappinsa
- veteen mennään pää valkoisella vaatteella peitettynä

Päivittäinen puhdistautumis-kaste

Rishama
”merkitseminen”
”pieni kaste”

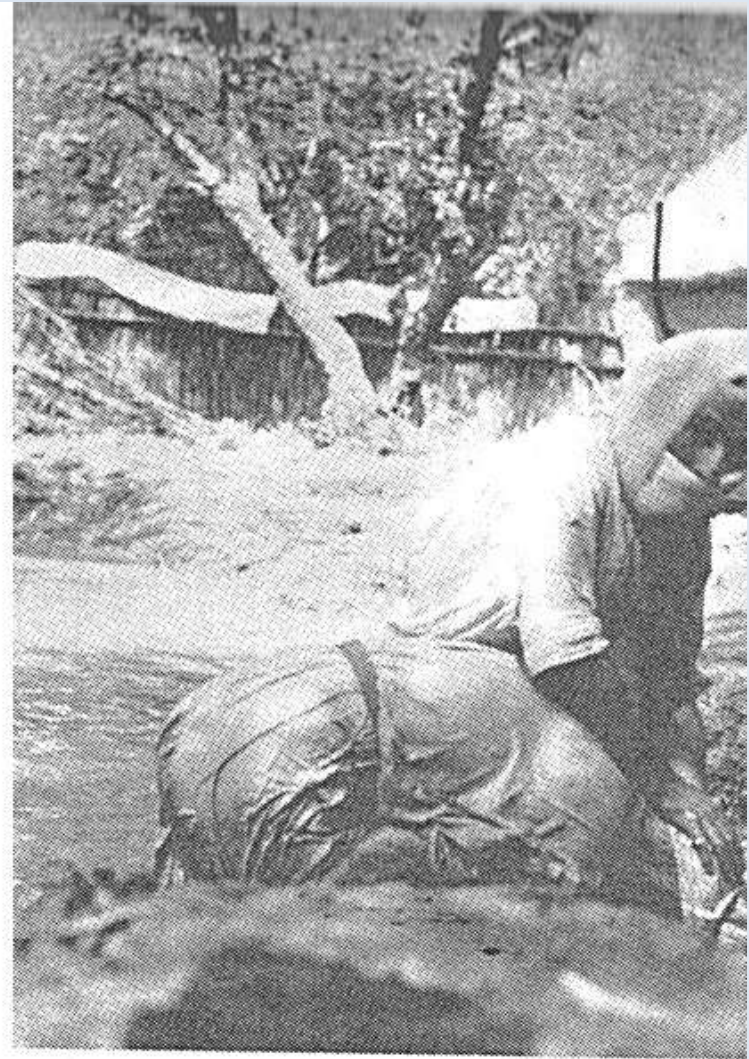
Saastaisuudesta puhdistautumiskaste

- tiettyjen ”saastaisten” tapahtumien jälkeen on suoritettava puhdistautumiskaste virtaavassa vedessä kastautumalla kolmasti
- tällaisia saastuttavia tapahtumia ovat mm. kuukautiset, synnytys, sukupuoliyhdyntä, kuolleeseen koskeminen tai saastuneeseen ihmiseen koskeminen
- suoritustapa vaihtelee ”saastaisuuden” asteen mukaan

Saastaisuudesta puhdistautumiskaste

a. The triple submersion (River, Amarah)

b. Dipping the forehead

BAPTISM

Katumuskaste eli ”täysi kaste”

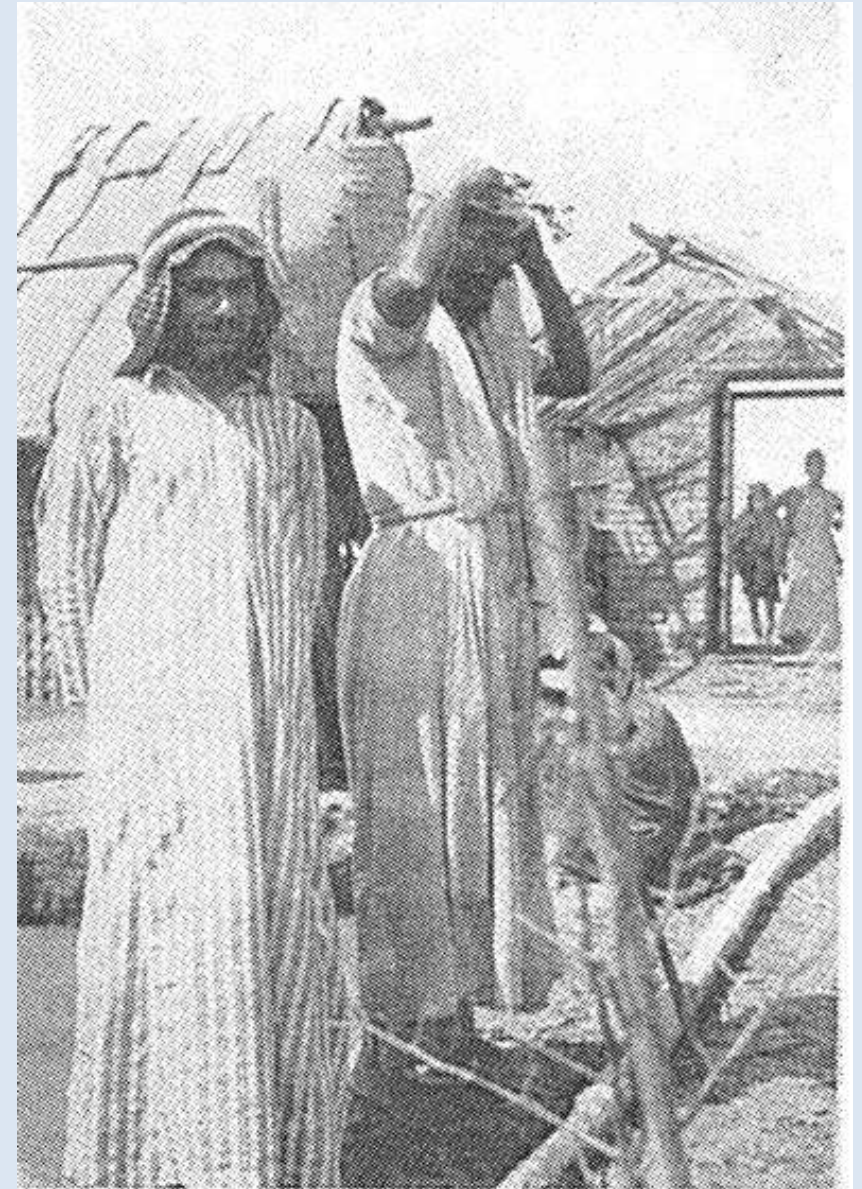
Suoritetaan **papin avustuksella** yhteisenä tilaisuutena

- sunnuntaisin ja pyhäpäivinä
- tiettyjen tapahtumien jälkeen (avioliitto, sairaus, pitkä matka)
- lapselle 30 päivää syntymän jälkeen
- tiettyjen häpeällisten tekojen jälkeen, kuten valehtelu, riitely ja tappelu
- isot synnit (kuten varkaus, aviorikos tai ihmisen surmaaminen) vaativat useita katumuskasteita

Katumuskaste eli ”täysi kaste”

Koostuu kolmesta rituaalisesta osasta:

- 1) **kastautuminen virtaavassa vedessä** valkoisiin vaatteisiin puettuna, päässä **myrttiseppelä**, joka lopuksi lasketaan virran vietäväksi
- 2) **kaksi papin kädenpuristusta** ja rituaalinen **suudelma** sekä **siunaaminen** asettamalla oikea käsi kastetun pään päälle
- 3) **joen penkalla nautittava yhteinen rituaalinen ateria**, johon kuuluvat sesam-öljy, leipä ja vesi

b. Placing myrtle wreath on head

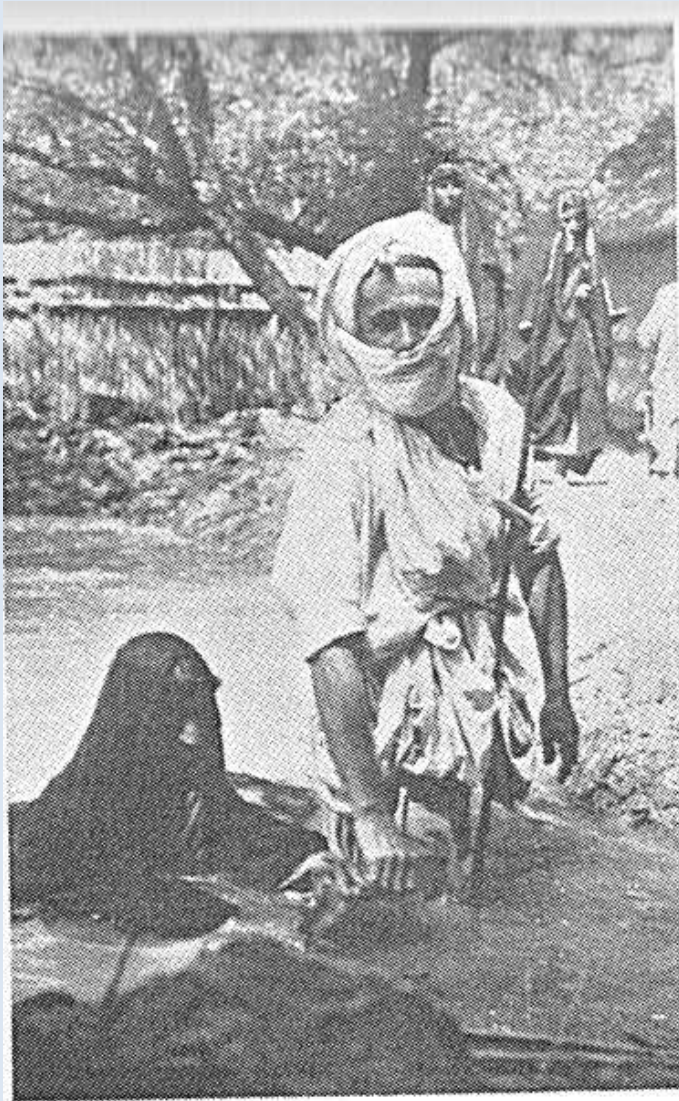

Katumuskaste

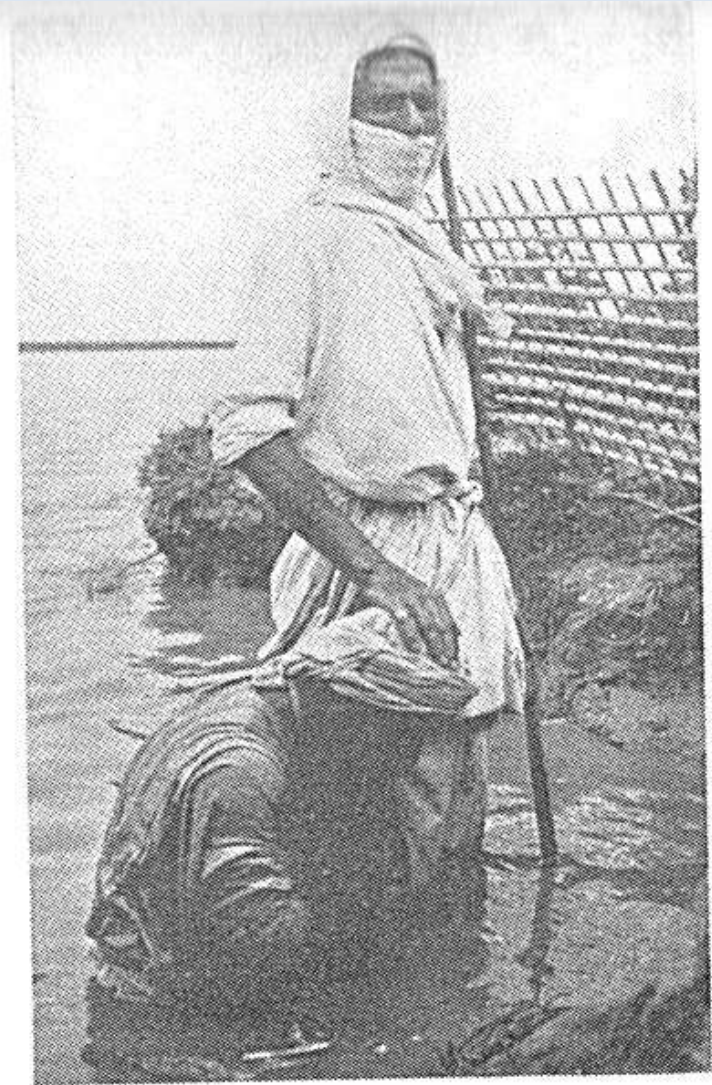
He uskoivat, että vesi puhdistaa kehon, pesee pois synnit ja antaa sielulle ikuisen elämän.

He sanoivat, että niin kuin vesi heijastaa valoa, niin myös ihminen on puettu valoon, kun hän kasteen jälkeen nousee vedestä.

Katumuskaste

a. The first *kushṭa* ('*kushṭa asiakh qaimakh*')

b. The blessing in the water

BAPTISM

https://www.youtube.com/watch?feature=player_detailpage&v=Kv-5ynXS3UI

**Katumuskasteen
jälkeen pappi
"merkitsi" vedestä
nousseiden otsat
sesam-öljyllä, minkä
jälkeen heille jaettiin
pala rituaalileipää
(*pihtha*).**

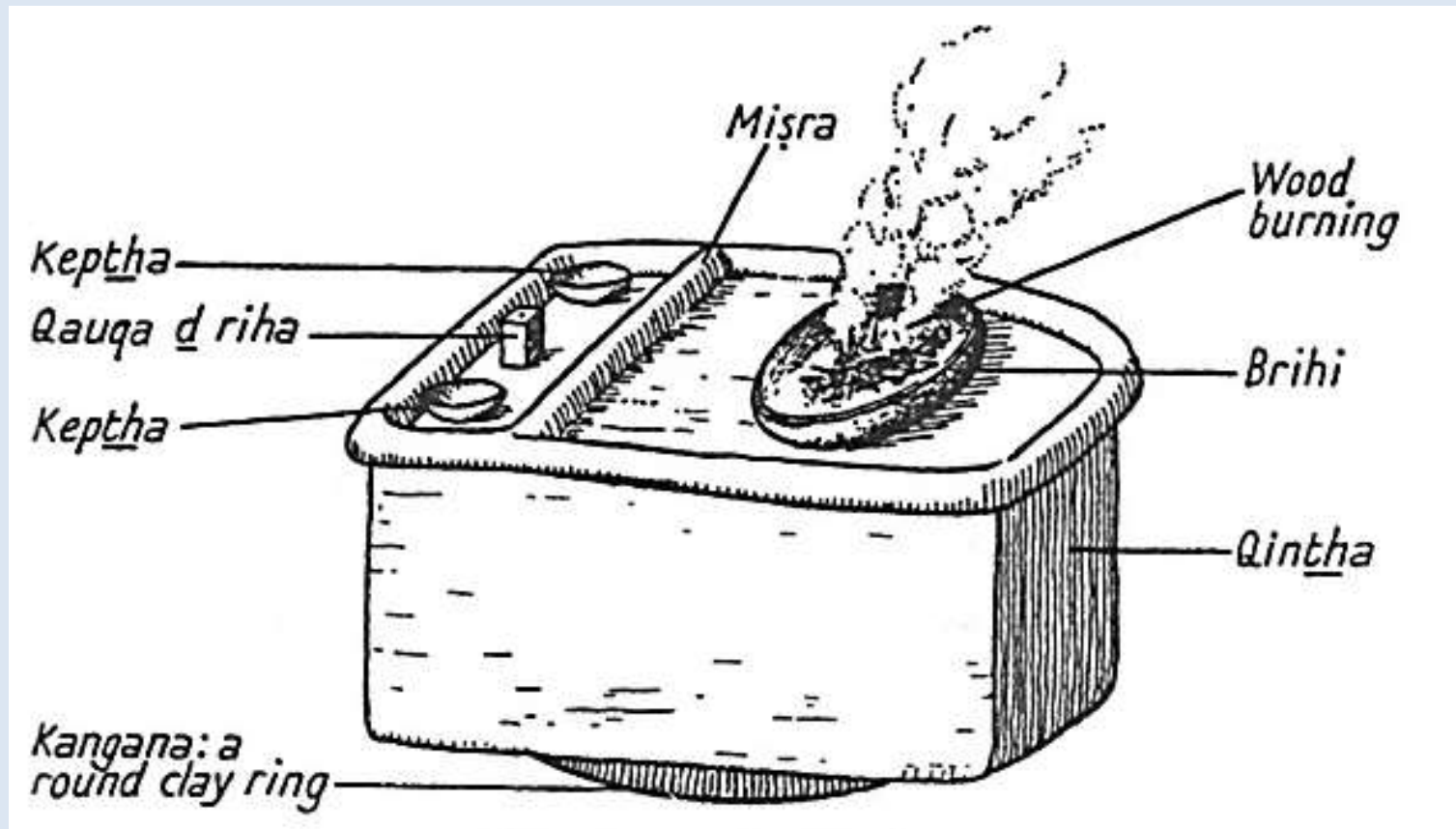
a. The signing with sesame

*b. Giving the *pihtha**
SACRAMENTS

Rituaalinen leipä

Rituaaleissa käytettävät pienet leivät (*pihtha*) valmistettiin erityisellä saviliedellä vehnä jauhoista, suolasta ja vedestä.

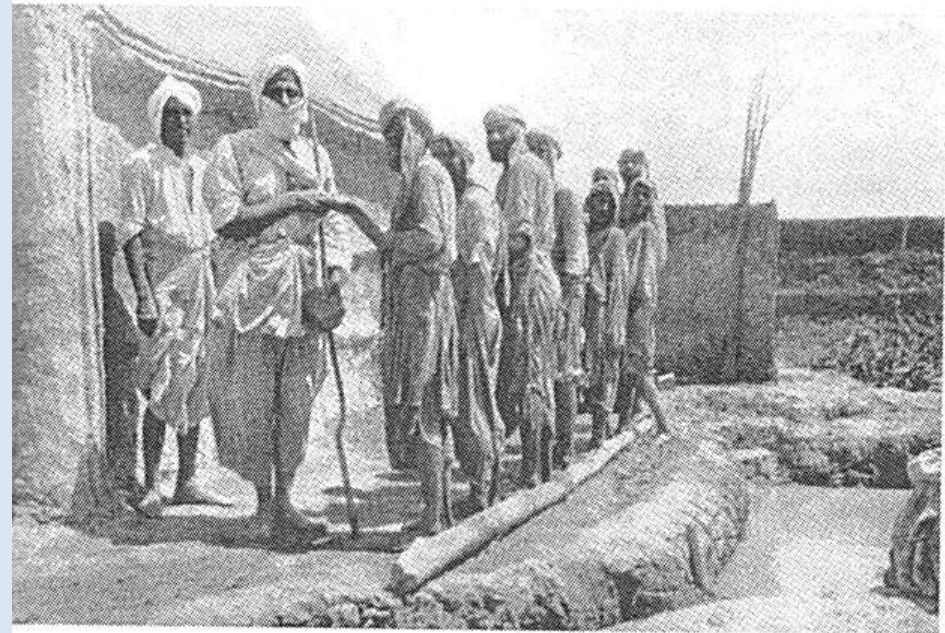

Leivän nauttimisen
jälkeen pappi jakoi
jokaiselle pyhitettyä
vettä.

Lopuksi pappi kätteli
jokaista erityisellä
otteella (*kushta*).

a. Giving the *mambaha*

b. The *kushta*

SACRAMENTS

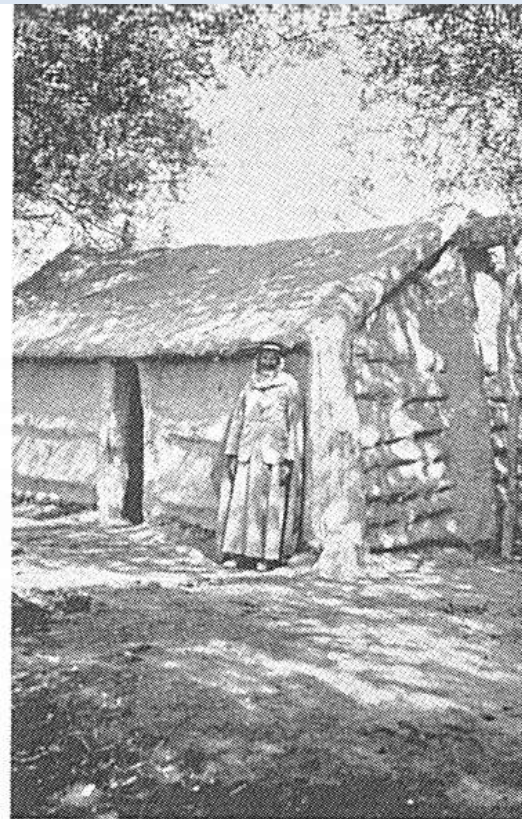

Kulttimaja

Mandealaisten eräät rituaaliset kylvyt ja muut rituaalit suoritettiin joen rannalla olevassa kulttimajassa (*mandi/manda*), joka oli rakennettu puusta ja savesta

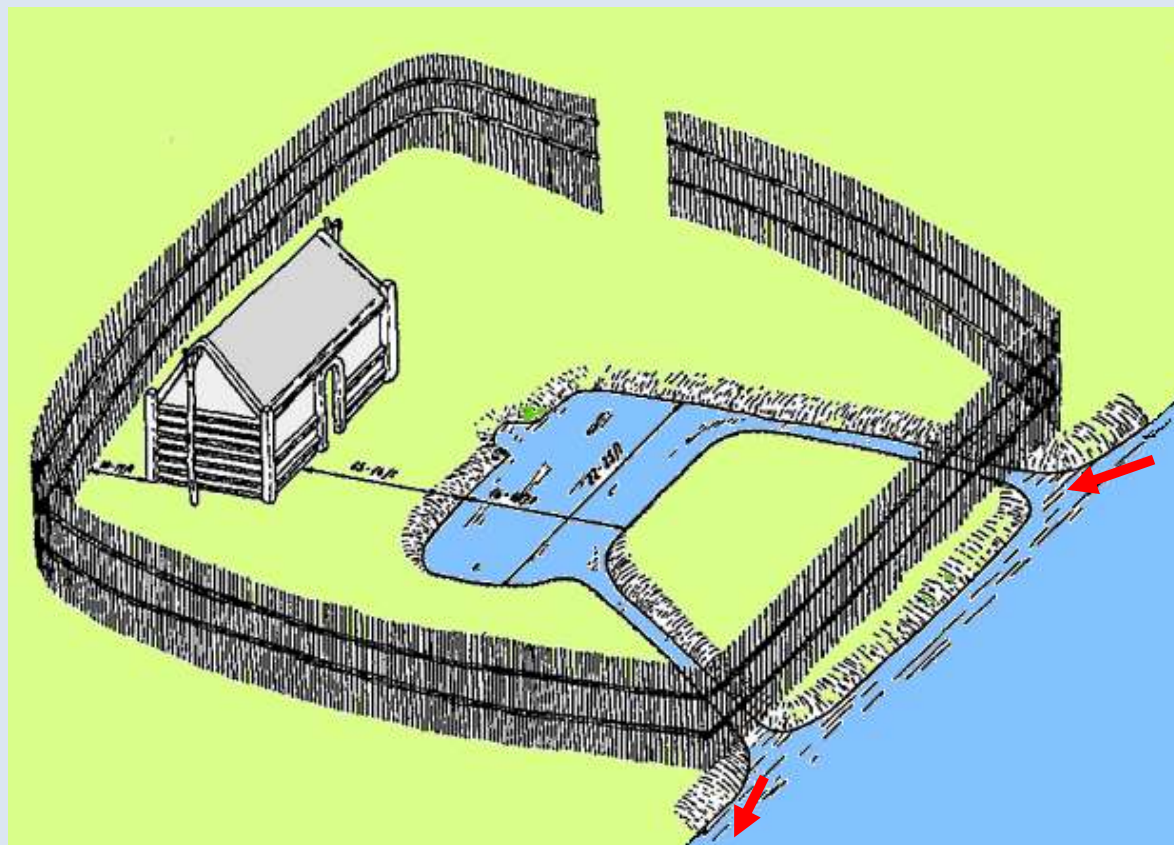

a. The *Mandi*, Litlata, showing channel to *Mandi* pool

b. The *Mandi* Qal'at Salih

Kulttimajan edessä oli allas, johon vesi johdettiin joesta penkalle kaivetulla kanavalla ja pois toisella kanavalla; veden piti olla liikkeessä ("Elävä vesi"). Majan edustalla oli vaoilla erotetut rituaaliset alueet. Alue oli ympäröity kaisla-aidalla.

Kulttimaja sijoitettiin joen pohjoispuolelle, harja itä-länsi suuntaan. Majan lattian mittasuhteiden piti olla 12 x 16, ikivanhan perinteen mukaan.

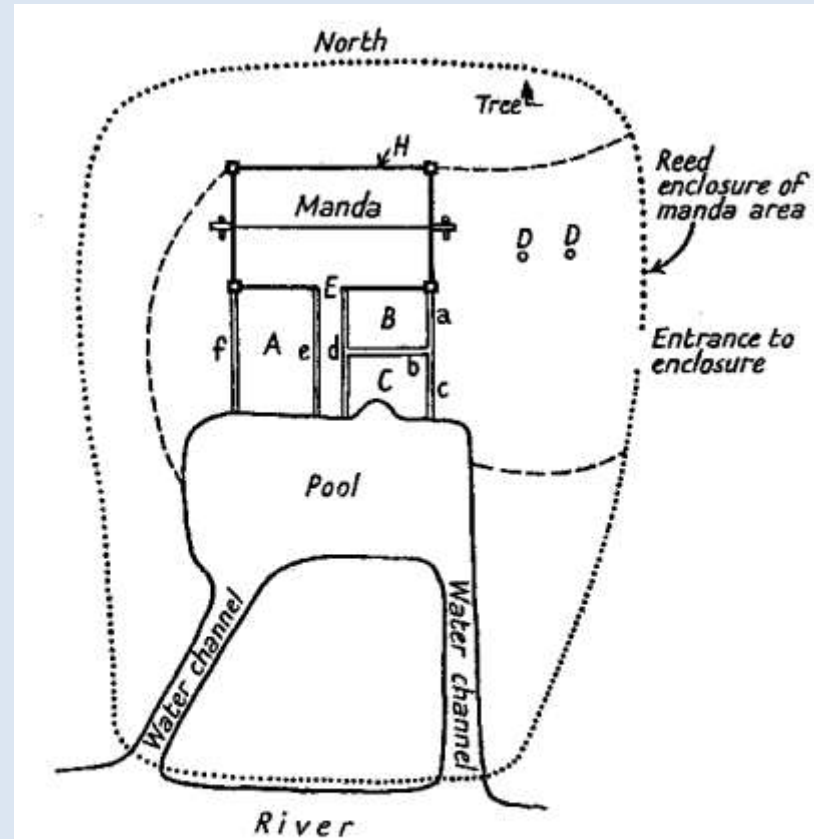
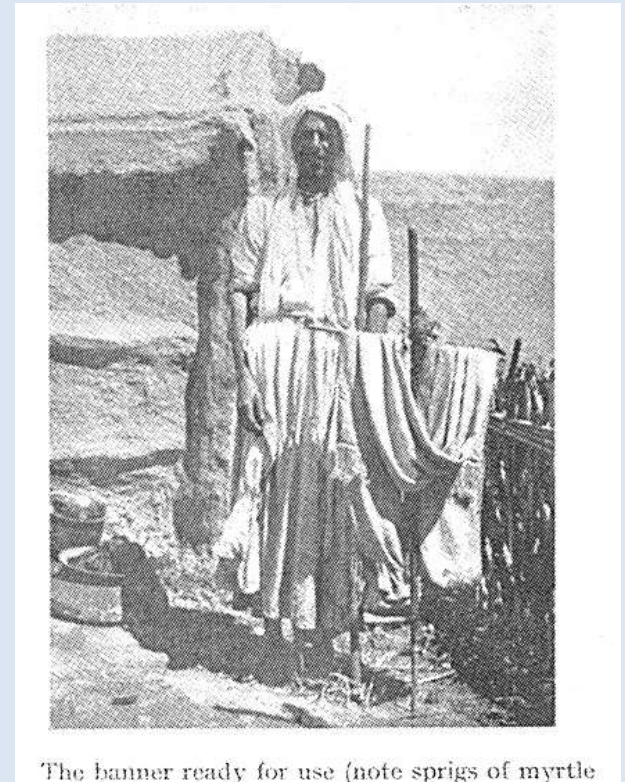

FIG. 7. THE MANDI

- A, B, and C. Sections divided by *miñri*.
- E. Doorway of Manda.
- D. *Dravishas*.
- H. Place of burial of dove and *fajiri*.
- a, b, c, d, e, and f are the *miñri*, or furrows.

Tiettyjä katumuskaiteita varten valmistettiin ristin muotoinen rituaalisalko (*dravsha*), johon kiinnitettiin silkkisuikaleita ja myrtinoksa. Salko pystytettiin kulttimajan itäpuolelle. **Risti on ikivanha ilmansuuntien ja valon vertauskuva.** Se ei viittaa kristillisyyteen.

Rituaalinen asu

- mandealaiset pukeutuivat uskonnollisissa tilaisuuksissaan valkoiseen rituaaliseen asuun (*rasta*)
- raston valkoinen väri symbolisoi valoa, johon sielun ajatellaan olevan puettu
- rasta-asuun kuuluu useita vaatekappaleita (paita, housut, kaapu, vöitä, stoolamainen huivi sekä pään ympäri kiedottu huivi)

Mandaean men in traditional customs – source mandaeen.com.au

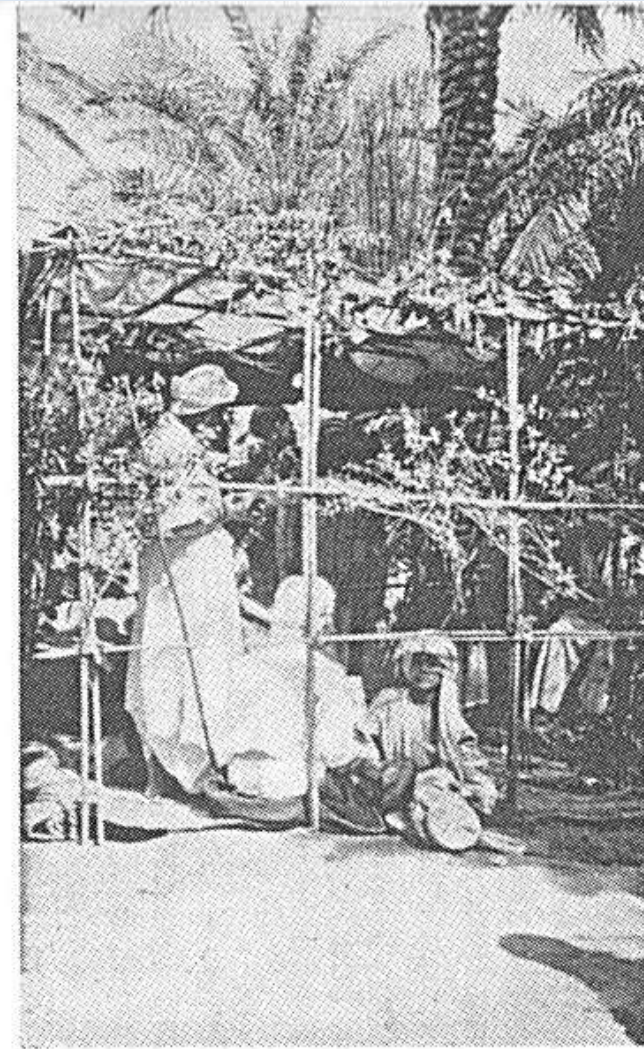
Avioliitto

Avioliittoa arvostettiin, naimattomuus oli syntiä

Avioliittoon vihkimistä varten rakennettiin rituaalinen maja (*andiruna*)

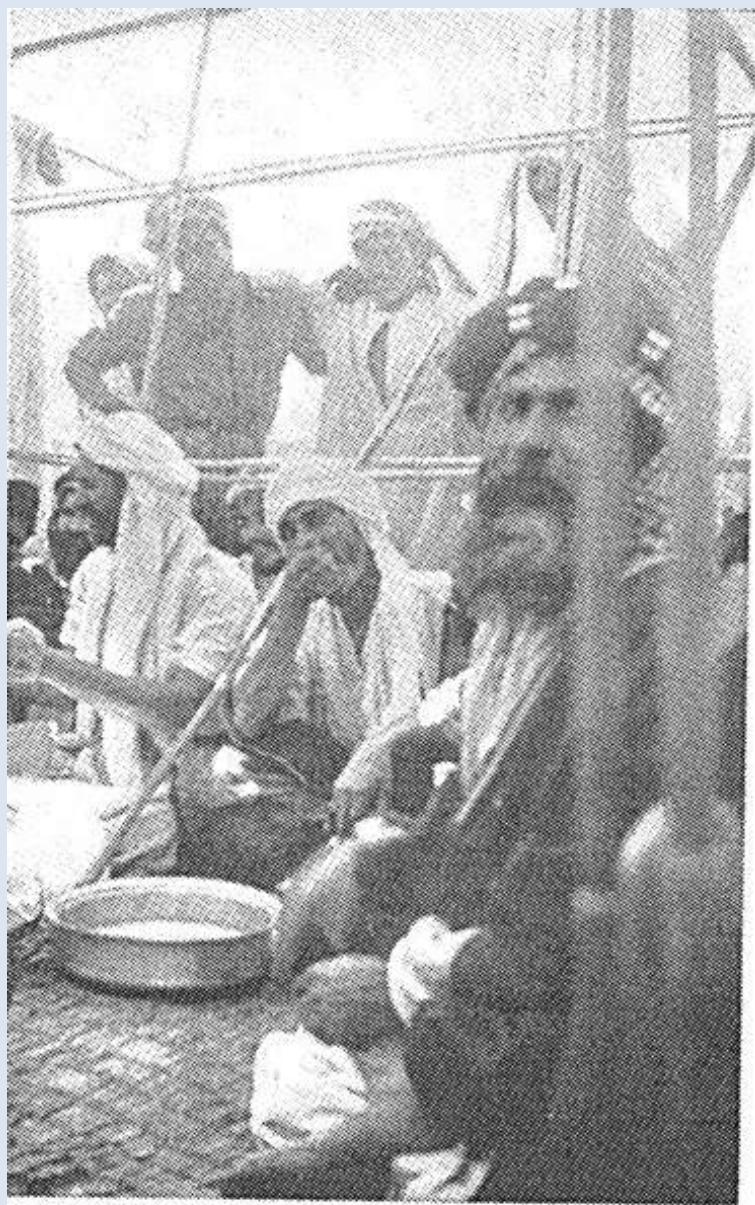

a. The Wedding Procession. The bride

b. The rites inside the *andiruna*

MARRIAGE

a. The bridegroom eating half the *ša*
(*Zidqa Brikha*)

b. Bride and bridegroom after marriage.
(Note the *skandola*)

MARRIAGE

Kuoleman lähestyessä

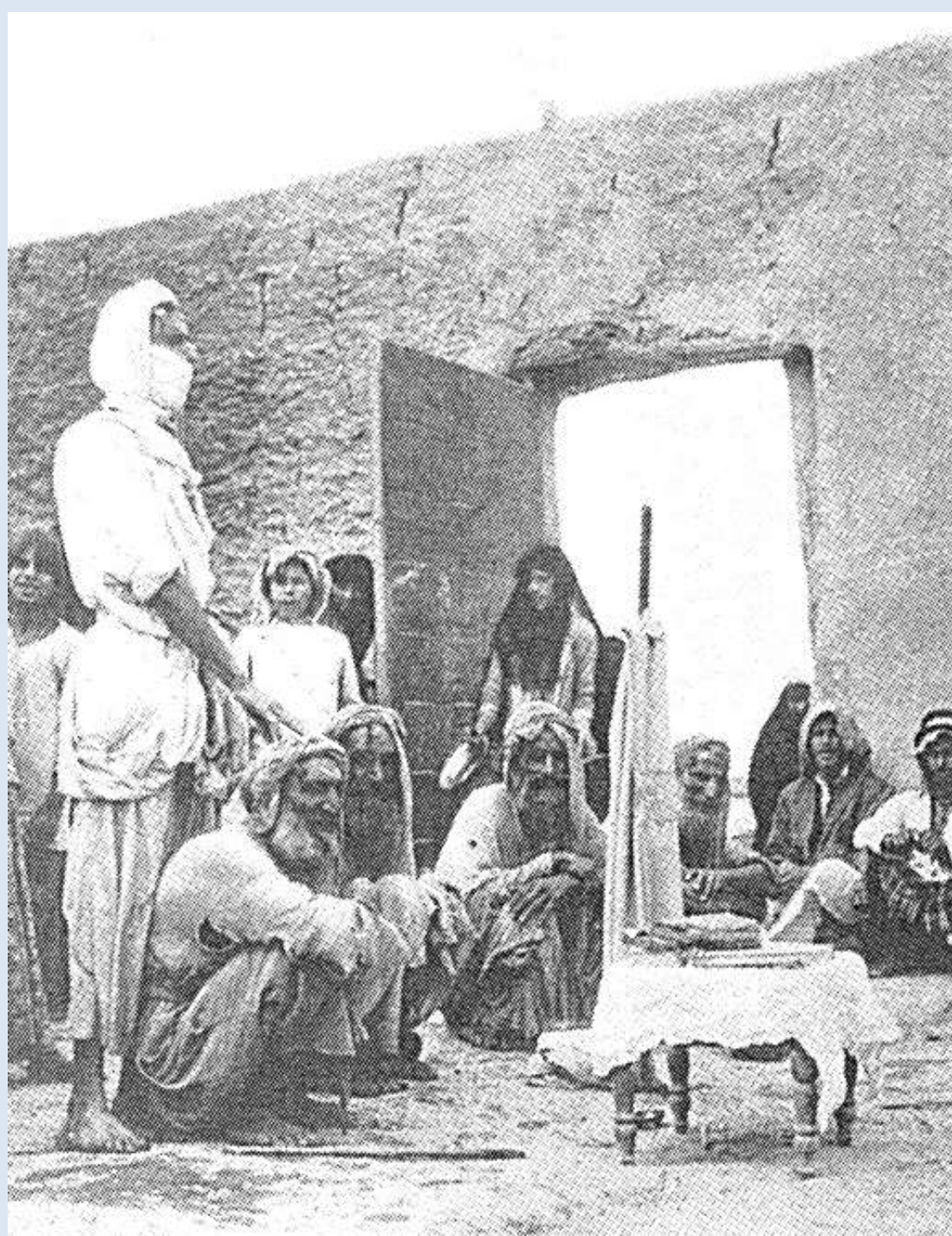
- kuoleva riisuttiin alasti ja puhdistettiin pirskottelemalla joesta haettua vettä kolmasti päästä jalkoihin
- hänet puettiin puhtaseen valkoiseen rastaan ja sijoitettiin puhtaalle vuoteelle, kasvot pohjoiseen (jossa suunnassa hyvien henkien uskottiin asustavan)
- itkeminen oli kielletty

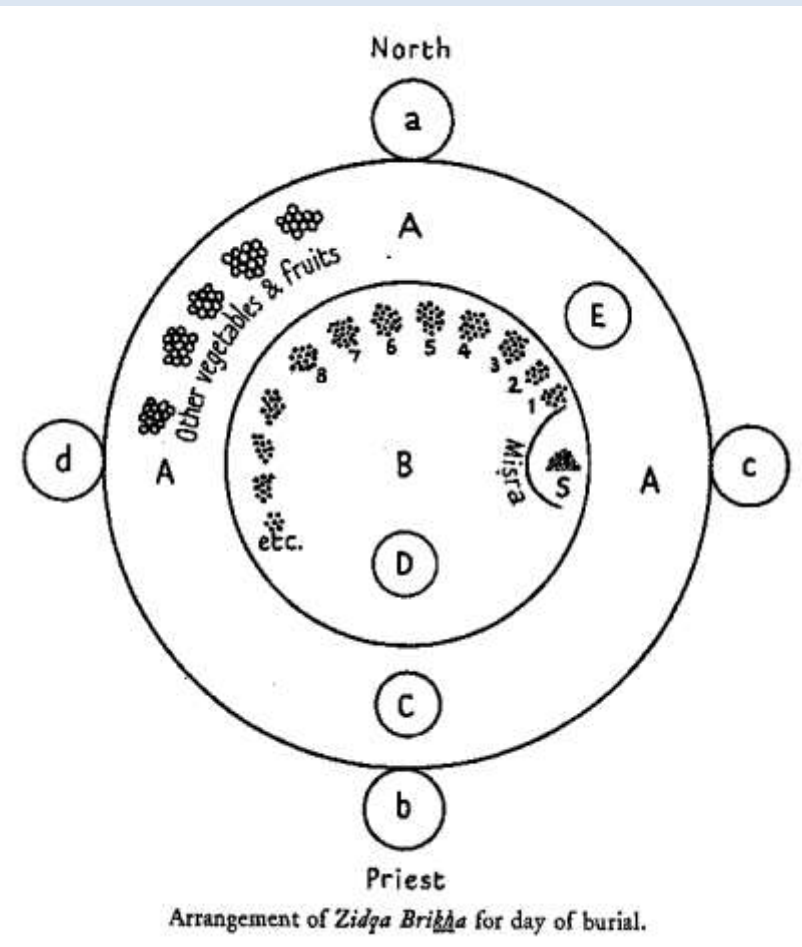
Mandevalainen haudaus

- kun henkilö oli kuollut, hänet laskettiin hautaan, kasvot pohjoiseen
- hauta sinetöitiin; sinetin uskottiin estävän pahojen henkien pääsyn hautaan
- hautaamisen jälkeen vietettiin muistotilaisuus, johon liittyi rukouksia, kaste ja ateria
- kolmantena päivänä sinetti poistetaan.

Vainajan muistotilaisuus

- Muistotilaisuudesta käytetään nimitystä *masiqta* (= ylösnousemus); sen rituaali on eräänlainen ehtoollismessu
- Rituaaliseen pöytään on asetettu suolatonta leipää, jonka ajatellaan edustavan Aadamin ruumista.
- Rituaalin aikana leivälle asetetaan murskattuja pähkinöitä ja siemeniä sekä kyyhkysen lihan muruja, joilla kaikilla on oma symbolinen merkityksensä.

Mandevalainen haudaus

- kolmen päivän kuluttua ihmisen kuolemasta sielu jättää ruumiin
- sitä ennen sielusta muodostuu "**valoruumis**", joka nousee taivaaseen
- sielu palaa Valon maailmaan, jos ihminen on eläessään saavuttanut tietoisuuden (***nasirutha***) jumalallisesta alkuperästään
- pelastajahenget ohjaavat sielun Valon maailmaan

Vainajiin suhtautuminen

- eivät uskoneet fyysisen ruumiin ylösnousemukseen
- eivät koristelleet hautoja, eivät käyneet haudoilla eivätkä osoittaneet niille mitään huomiota
- ruumiin luut hajoavat ja ovat uuden ruumiin siemeniä sielun seuraavassa elämässä
- kunnioittivat vainajien sieluja, joiden jatkuvuutta symbolisoi virtaava vesi

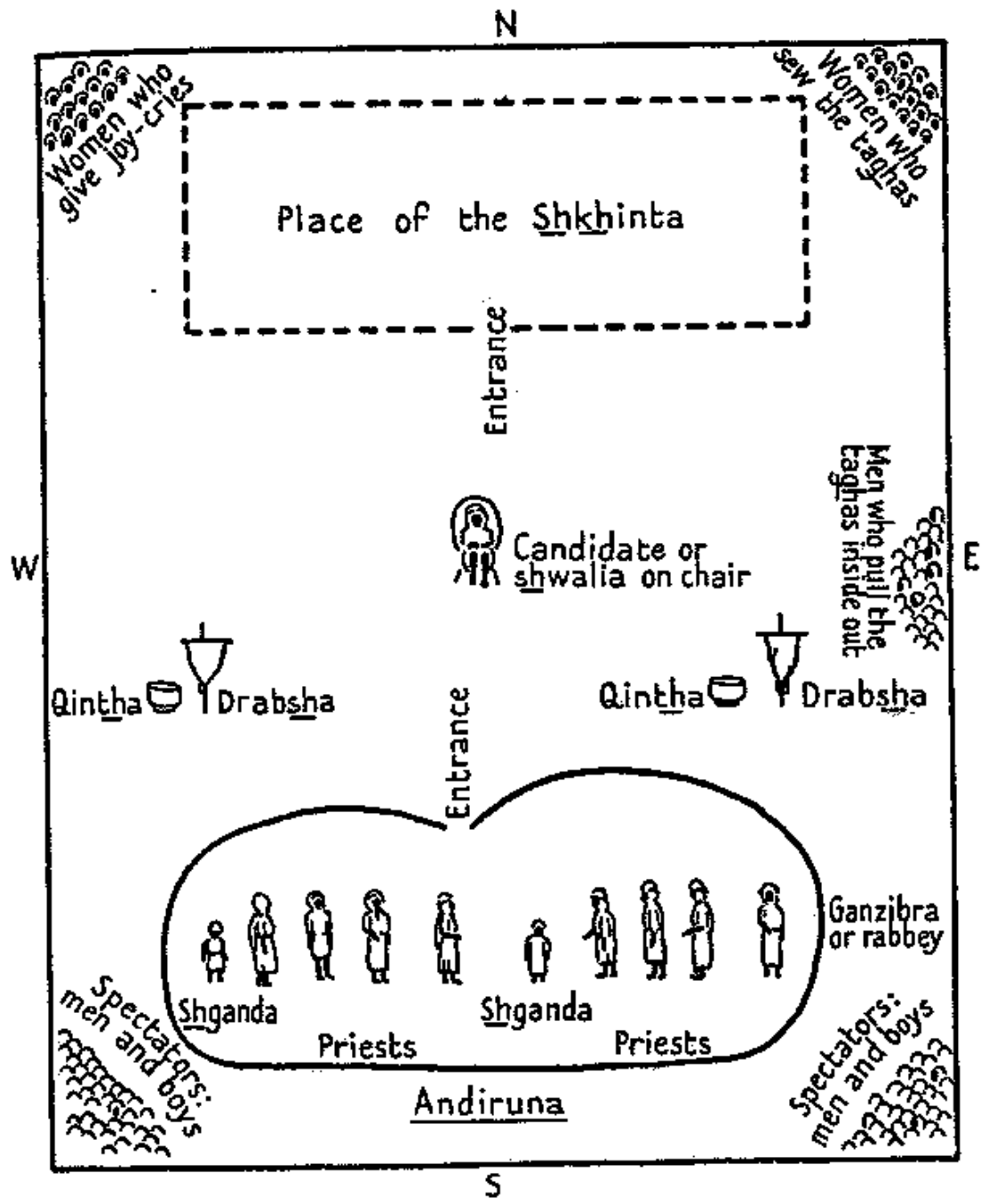
Mandevalaiset vihkimysriitit

Esoteerisia mysteerejä paljastettiin salaisissa **vihkimysriiteissä** niille, joita pidettiin kykenevinä ymmärtämään ja säilyttämään salaisuudet.

Pappisvihkimykset

Ennen pappisvihkimystä esoteerisia mysteerejä opetettiin suullisesti.

Niille, joita pidettiin kykenevinä ymmärtämään ja säilyttämään salaisuudet, annettiin vihkimys salaisissa riiteissä.

Pappisvihkimykset

Ennen pappisvihkimystä esoteerisia mysteerejä opetettiin suullisesti.

Niille, joita pidettiin kykenevinä ymmärtämään ja säilyttämään salaisuudet, annettiin vihkimys salaisissa riiteissä.

Papeilla oli kolme vihkimysastetta:

1. "oppilas"
2. "aarteenvartija"
3. "kansanjohtaja"

Pappisvihkimykset

1. "oppilas" (*Shwalia*)

- opinnäytteenä tietyt ulkoa luetut tekstit

2. "aartenvartija" (*Tarmida*)

- viikon eristys kulttimajassa
- 60 päivän puhdistautumisjakso

3. "kansanjohtaja" (*Ganzivra*)

- ei saa olla naimaton eikä lapseton
- suorittaa hautausrituaalin
- 45 päivän eristäytymisjakso
- saa pappisvihkimyksen

Mandealaiset riitit

Mandealaisilla oli tiettyjä otteita ja tunnussanoja, jotka paljastettiin vihkimysten yhteydessä.

Rukoileminen

- Rukoushetket ovat aamulla, keskipäivällä ja illalla.
- Ennen rukoushetkeä pestään kädet ja kasvot.
- Rukoiltaessa ei polvistuta eikä käsien asennolla ole merkitystä.
- Rukoillessaan mandealaiset kääntyvät Pohjantähteä kohti; näin osoitetaan kunnioitusta enkeleille ja hyville hengille, joiden uskotaan sijaitsevan tähdissä.

Mandealaiset kirjoitukset

- erityinen **kulttikieli**, jolla esitettiin symboleja ja kielikuvia
- tärkein pyhä kirja "***Ginza***"
- rukouskirja "***Qolasta***"
- kolmas tärkeä kirja "***Johannes Kastajan kirja***"

Handwritten text in a South Indian script, likely Grantha or Tamil, on aged, yellowed paper. The text is arranged in approximately 15 horizontal lines, with some lines containing decorative horizontal bars. The script is dense and appears to be a form of classical or religious literature. The paper shows signs of wear, including discoloration and some staining.

207

10

Nimi

Mandevalaisilla on kaksi nimeä

- **Syntymässä annettu maallinen nimi**
- **Uskonnollinen nimi ("tähtimerkkinimi"), joka määräytyy äidin puolelta**

Uskonnollista nimeä pidetään tärkeämpänä, sen uskotaan suojelevan pahalta.

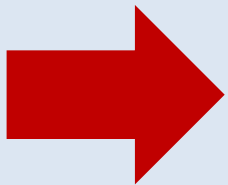
Mandevalaisuus nykyisin

- harjoitetaan yhä eteläisessä Irakissa ja Lounais-Iranissa
- joutuneet äärimuslimien hyökkäysten kohteeksi
- paenneet suurin joukoin alueelta
- mandealaisten pakolaisten yhteisöjä monissa maissa: Ruotsissa 5 000, Australiassa 3 500, USA:ssa 1 500, **Suomessa 100**

Gnostilaisuuden pääsuuntaukset

- Nasorealaisuus
- Mandealaisuus
- **Setiläisyys**
- Valentinolaisuus
- Manikealaisuus
- Kataarilaisuus

Setiläisyys

- syyrialais-egyptiläisen gnostilaisuuden pääkoulukunta ajanlaskumme ensimmäisellä vuosisadalla
- nimitys johtuu siitä, että koulukunta kunnioitti Setiä, Aadamin ja Eevan kolmatta poikaa, jota pidettiin erityisen jumalallisen tiedon välittäjänä

Setiläisyys

- sai vaikutteita Platonin filosofiasta sekä juutalaisesta ajattelusta
- dualistinen maailmankäsitys:
 - hyvä, näkymätön ja täydellinen **Valon maailma** (kr. *Pleroma*)
 - paha, näkyvä ja epätäydellinen **aineen maailma** (kr. *Hysterema*)

Setiläinen luomismyytti

- Ensin oli Todellinen Jumala, "Yksi"
- Todellisesta Jumalasta virtasi (emanoitui) alempia olentoja, joista yksi oli *Sofia* eli "Viisaus"

Setiläinen luomismyytti

- Ensin oli Todellinen Jumala, "Yksi"
- Todellisesta Jumalasta virtasi (emanoitui) alempia olentoja, joista yksi oli *Sofia* eli "Viisaus"
- Sofiasta virtasi edelleen muita alempia olentoja
- Yksi Sofiasta virrannut olento oli *Jaldabaoth* ("Kaaoksen lapsi")

Setiläinen luomismyytti

- Jaldabaoth (*demiurgi*) loi ilman Sofian lupaa aineellisen maailmankaikkeuden ja myös ihmisen eli Aadamin
- Mutta Adam ei herännytkään henkiin

Setiläinen luomismyytti

- Jaldabaoth (*demiurgi*) loi ilman Sofian lupaa aineellisen maailmankaikkeuden ja myös ihmisen eli Aadamin
- Mutta Adam ei herännytkään henkiin
- Siksi Sofia lähetti tyttärensä Eevan, joka antoi Aadamille elämän

Setiläinen Edenin myytti

Setiläinen Edenin myytti

- Jaldabaoth yritti anastaa Eevalta jumalallisen voiman, mutta voima siirtyikin Eedenin puutarhan keskellä kasvavaan **”Tiedon puuhun”**
- siksi Jaldabaoth kielsi Aadamia ja Eevaa syömästä Tiedon puun hedelmiä

Setiläinen Edenin myytti

- Jaldabaoth yritti anastaa Eevalta jumalallisen voiman, mutta voima siirtyikin Eedenin puutarhan keskellä kasvavaan **”Tiedon puuhun”**
- siksi Jaldabaoth kielsi Aadamia ja Eevaa syömästä Tiedon puun hedelmiä
- **Aadam ja Eeva söivät Tiedon puun hedelmiä ja heidän silmänsä avautuivat**

Setiläinen Edenin myytti

- mitään syntiinlankeemusta ei Paratiisissa tapahtunut
- kielletyn hedelmän syöminen oli eräänlainen **lunastustapahtuma**, jossa käärme toimi opastavana tiedon tuojana
- se oli ensimmäinen vaihe ihmiskunnan pelastamiseksi tietämättömyydeltä ja pahuudelta

Setiläinen sielukäsitys

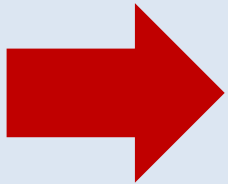
- ihmisruumis on pyyteitten hallitsema sielun aineellinen vankila
- sielu voi vapautua vankilastaan **tietoisuuden heräämisen** kautta
- vapautumisen keskeisenä edellytyksenä on tietoisuus Todellisesta Jumalasta sielun isänä (*gnosis*)

Elixior gylehm.

Gnostilaisuuden pääsuuntaukset

- Nasorealaisuus
- Mandealaisuus
- Setiläisyys
- **Valentinolaisuus**
- Manikealaisuus
- Kataarilaisuus

Valentinolaisuus

- liike sai nimensä perustajaltaan Valentinokselta (n. 100-160 jaa.)
- edusti toisella vuosisadalla kristillistä gnostilaisuutta
- vaikutteita **Simon Magukselta** sekä platonilaisesta ja juutalaisesta filosofiasta
- eivät halunneet erottua omiksi seurakunniksi, vaan toimivat kristillisten seurakuntien sisällä

Valentinolaisuus

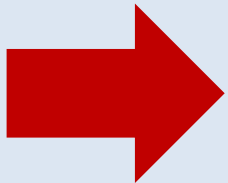
- kielteinen suhtautuminen aineellisuuteen ja ihmisruumiiseen
- jakoivat ihmiset kolmeen luokkaan,
”aineellisiin”
”sielullisiin”
”hengellisiin”
- vain osa katsoi olevansa syvällisiä,
”hengellisiä” kristittyjä, jotka olivat saavuttaneet **gnosiksen**

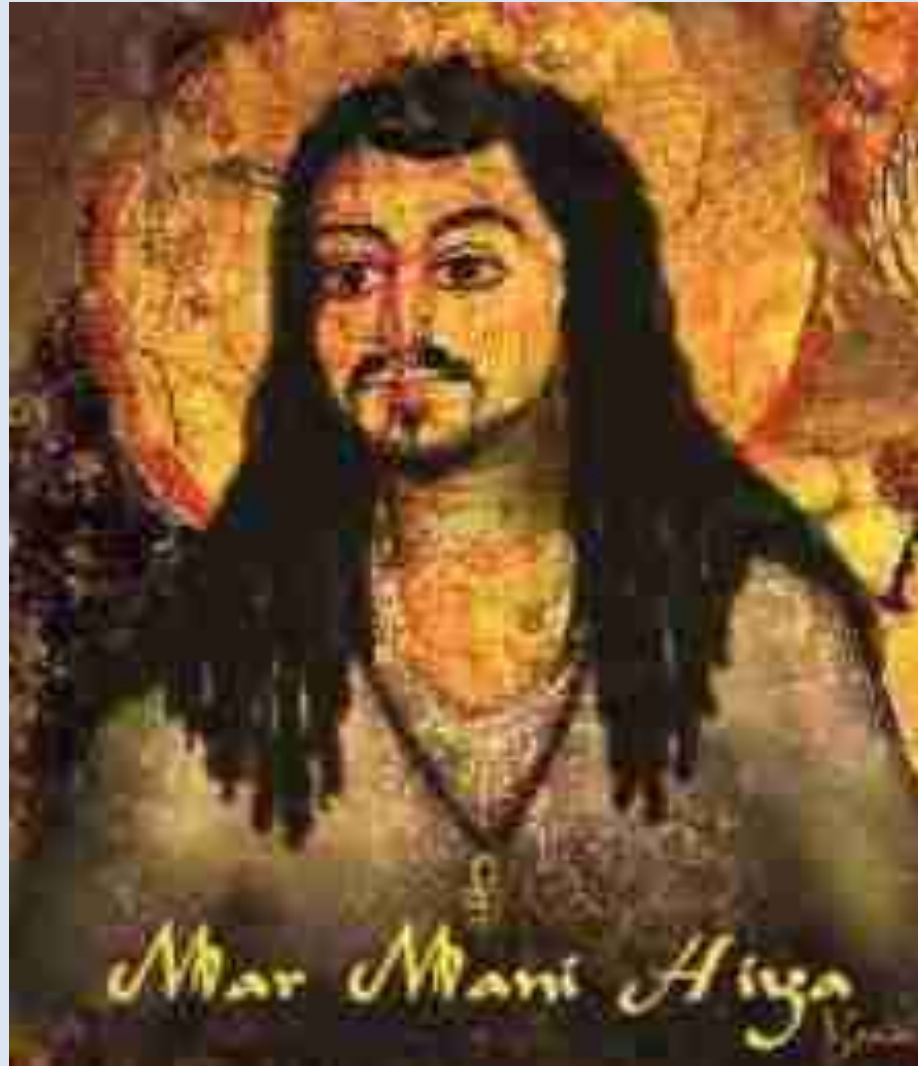
ESSEITORS
JORE DULAD EY ZENETTE
PRATIGELI

Gnostilaisuuden pääsuuntaukset

- Nasorealaisuus
- Mandealaisuus
- Setiläisyys
- Valentinolaisuus
- **Manikealaisuus**
- Kataarilaisuus

Manikealaisuus

Manikealaisuus

- sai nimensä persialaiselta profeetta Manilta, joka eli 210-276 jaa.
- **"jumalallinen kaksonen"** paljasti Manille ikuisia totuuksia, jotka täyttivät hänet jumalallisella valolla
- Mani tuli tietoiseksi sielunsa taivaallisesta alkuperästä niin, että hän tunsu saavuttaneensa **gnosiksen**

Manikealaisuus

- Mani kuvaili uskonkäsityksiään mereksi, johon kaikki muut uskonnot yhtyvät
- opeissa oli paljon yhtäläisyyksiä **mandealaisuuden** kanssa, mutta sen myytit muistuttavat vanhoja syyrialaisia myyttejä ja poikkeavat muista gnostilaisista suuntauksista
- maailman ja ihmisen luomista pidetään Jumalan aikaansaannoksena, joka palvelee ihmisessä olevan sielun jalostumista ja valon vapautumista

Manikealaisuus

SPREAD OF MANICHAISM (300-500)

BRITAIN

GAUL

ROME

EGYPT

**SASSANIAN
EMPIRE**

TARIM BASIN

CHINA

Manikealaisuus

- Korvasi Persian valtionuskonnon zarathustralaisuuden (lyhytaikaisesti)
- Levisi lännessä **Rooman valtakunnan länsiosiin** ja idässä 300- ja 400-luvuilla aina **Kaakkois-Kiinaan saakka**
- **Kiellettiin Persiassa, kun hallitsija vaihtui; Mani vangittiin ja kuoli vankeudessa**
- Lännessä manikealaisuus jatkui **kataarien** uskonnon muodossa aina 1300-luvulle saakka

Manikealaiset riitit

- Manikealaisuuden opettajia sanottiin **”valituiksi”** ja heidän seuraajiaan **”kuulijoiksi”**.
- Valitut toimittivat uskonnollisia rituaaleja, tekivät lähetystyötä ja opettivat uskontoa kuulijoille.
- Manikealainen veljeskunta vaikutti Välimeren alueella 200-400 jaa.

Manikealaiset riitit

- veljeskunnassa oli 9 jäsenyysastetta
- Asteiden määrä perustui mystiseen "Elämän puuhun"
- Puussa yhdeksän alinta sefiraa johtaa ylimpään "Kruunuun", joka edustaa puhdasta tietoisuutta ja gnosista

Manikealaiset riitit

5 alinta astetta olivat opetusasteita, joita annettiin ”Kuulijoille”:

1. Kokelas

2. Oppilas

3. Noviisi

4. Veli/Sisar

5. Viisas

Manikealaiset riitit

4 ylintä astetta olivat vihkimysasteita ja ne annettiin vain ”Valituille”

6. Pyhä Valittu

7. Vanhin Valittu

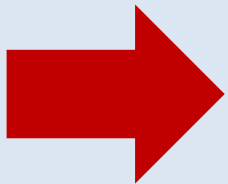
8. Valistunut Valittu

9. Mestari Valittu

Gnostilaisuuden pääsuuntaukset

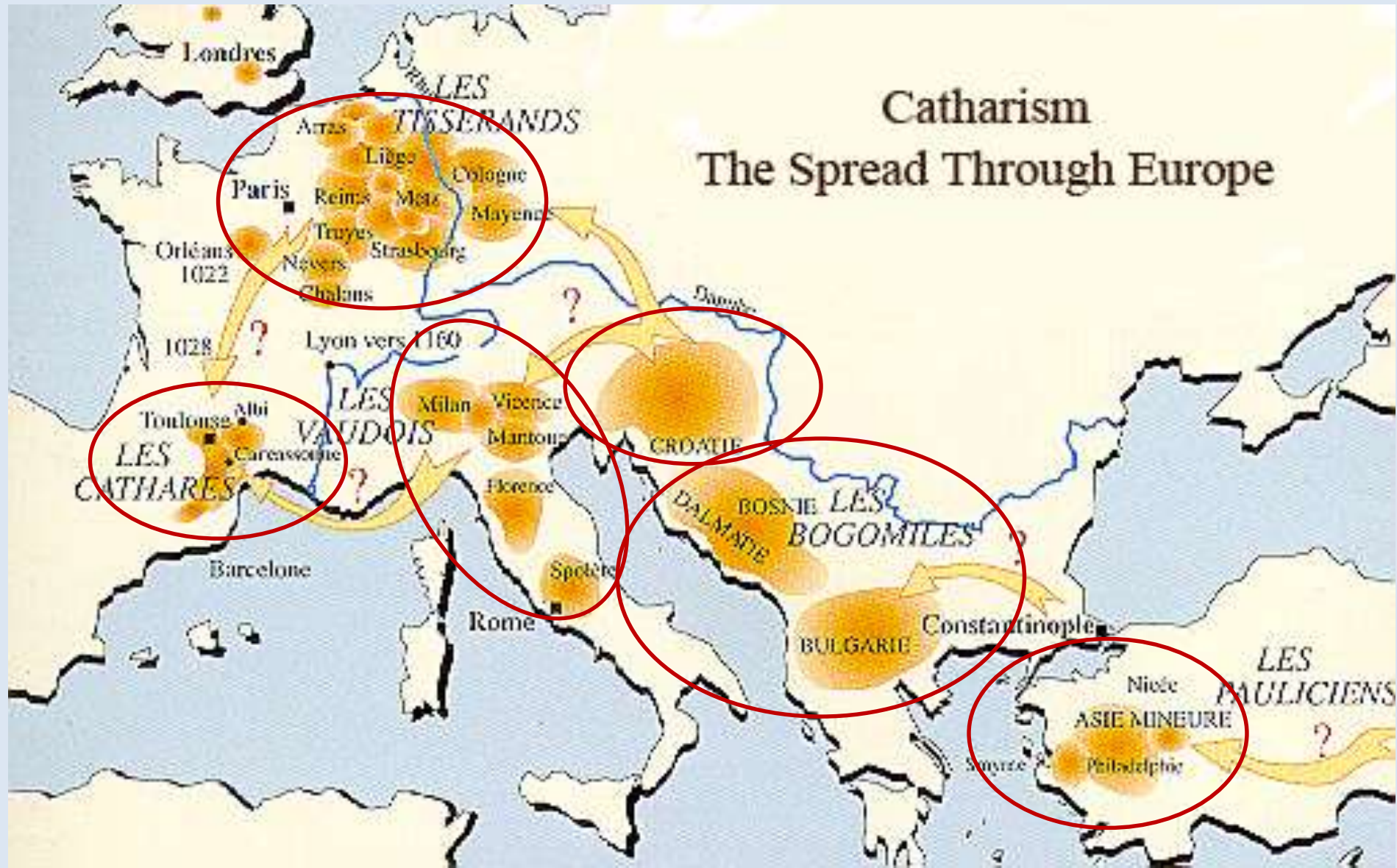
- Nasorealaisuus
- Mandealaisuus
- Setiläisyys
- Valentinolaisuus
- Manikealaisuus
- **Kataarilaisuus**

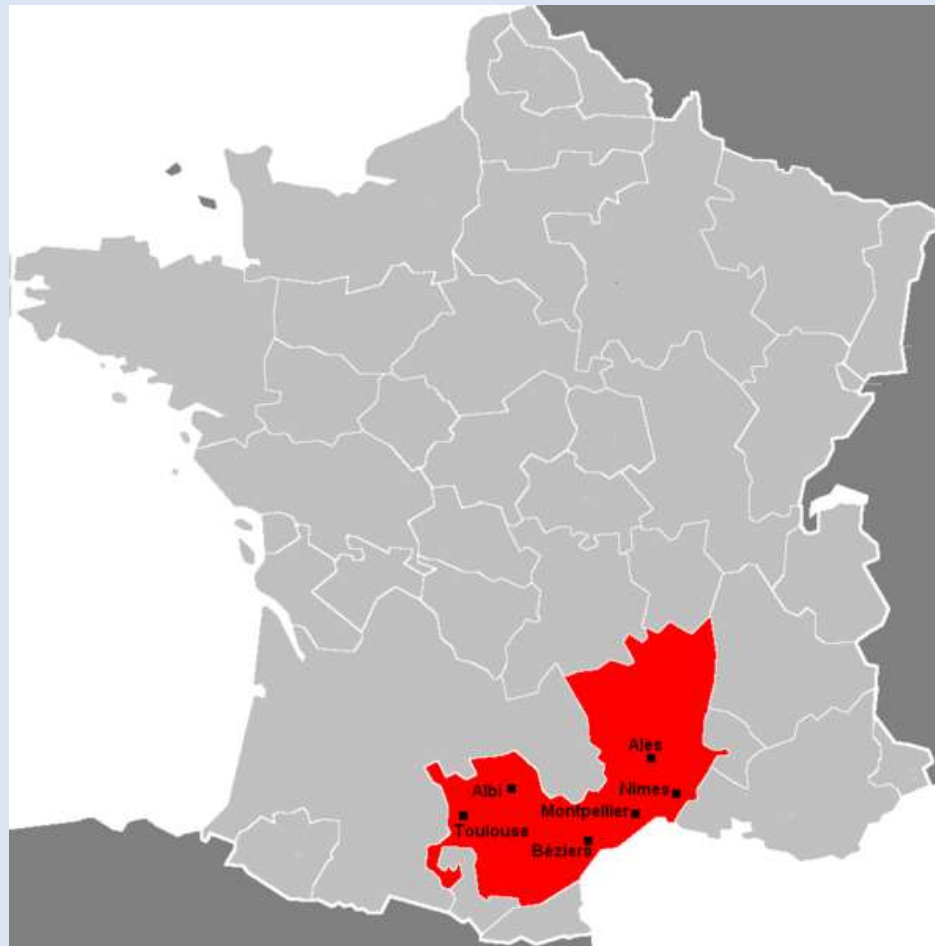
Kataarilaisuus

- syntyi **manikealaisuuden pohjalta** Balkanilla 900-luvulla
- alkumuotoina ”**paulikiaanit**” ja ”**bogomiilit**”
- levisi toisen vuosituhannen alussa länteen aina Atlantille saakka
- sen ydinalueita oli Languedoc eteläisessä Ranskassa ja Lombardia Pohjois-Italiassa

Kataarilaisuuden kehkeytyminen

1100-luvulla Kaakkois-Ranskassa Albin kaupungin ympärillä oli enemmän kataareja kuin katolisen kirkon kannattajia

Kataarilaisuus

- nimitys ”kataarit” tulee kreikan kielen sanasta *katharos* = puhdas
- sanoivat, että ihminen on langennut oikeasta henkisestä olemuksestaan
- uskoivat, että ihminen voi **puhdistua** vähitellen pahuudesta **elämällä eettisesti oikein** ja **jälleensyntymällä** monta kertaa uudelleen (reinkarnaatio)

Kataarilaisuus

- Jumalan pohjattoman rakkauden vuoksi **lopulta kaikki sielut pelastuvat**
- "Graalin malja" = vertauskuva lähteestä, josta jumalallinen Rakkaus alati virtaa

Kataarit

- olivat säilyttäneet alkukristilliset jäseneksioton rituaalit
- kolme jäsenyysastetta:
 - 1) **katekumeeni** eli opetettava
 - 2) **kasteen** jälkeen jäsen sai nimityksen "**uskova**" (kr. *pistos*)
 - 3) **gnosiksen** saavuttamisen jälkeen nimitys oli "**täydellinen**" (kr. *teleios*)

Kataarien ”täydelliset”

- olivat läpikäyneet vihkimyksen ja sen merkiksi vastaanottaneet eräänlaisena Pyhän Hengen tulikasteena sakramentin, josta käytettiin nimitystä "lohdutus" (lat. *consolamentum*).
- uskoivat kuolemansa jälkeen kykenevänsä kohoamaan Valon maailmaan tarvitsematta enää koskaan jälleensyntyä

Kataarien ”täydelliset”

- pukeutuivat mustaan pellavakaapuun
- elivät selibaatissa
- söivät vain kalaa ja kasviksia, ei viiniä
- noudattivat elämänohjeenaan Jeesuksen "Vuorisaarnaa"
- sallivat muille vapaammat elintavat

Kataarit ja kirkko

- Katolinen kirkko piti kataareja harhaoppisina
- Kirkko koki kataarit uhaksi ja paavi julisti kataarit eli "albigenssit"
kirkonkiroukseen 1148
- **1163** Toursin kirkolliskokous käski vangita kataarit ja takavarikoida heidän omaisuutensa

Albigenssiristiretket

- 1209 paavi Innocentius III julisti kataareja vastaan **ristiretken**
- 10 000 miestä liittyi paavin joukoissa tähän "albigenssiristiretkeen" ja otti varustukseensa tunnukseksi ristin
- Paavin legaatti Arnaud huusi joukoille:
"Tappakaa heidät kaikki! Jumala tuntee omansa!"

Albigenssiristiretket

- paavin käskystä alkanut kataarien armoton surmaaminen **jatkuu toista sataa vuotta**
- 1328 viimeisen kataariseurakunnan viimeiset 500 jäsentä pakenivat Lombrives'n katedraaliluolaan, jonka sisäänkäynnit muurattiin umpeen ja kaikki kataarit nääntyivät kuoliaaksi

Lombrives'n katedraaliluolan sisäänkäynnit muurattiin umpeen ja kaikki kataarit nääntyivät kuoliaaksi

Gnostilaisuudesta vaikutteita saaneet lahkot

- Basilidelaisuus
- Ofiitit
- Barbeliitit
- Kainiitit eli kainilaiset
- Paulikiaanit
- Bogomiilit

Gnostilaisuudesta säilyneet kirjoitukset

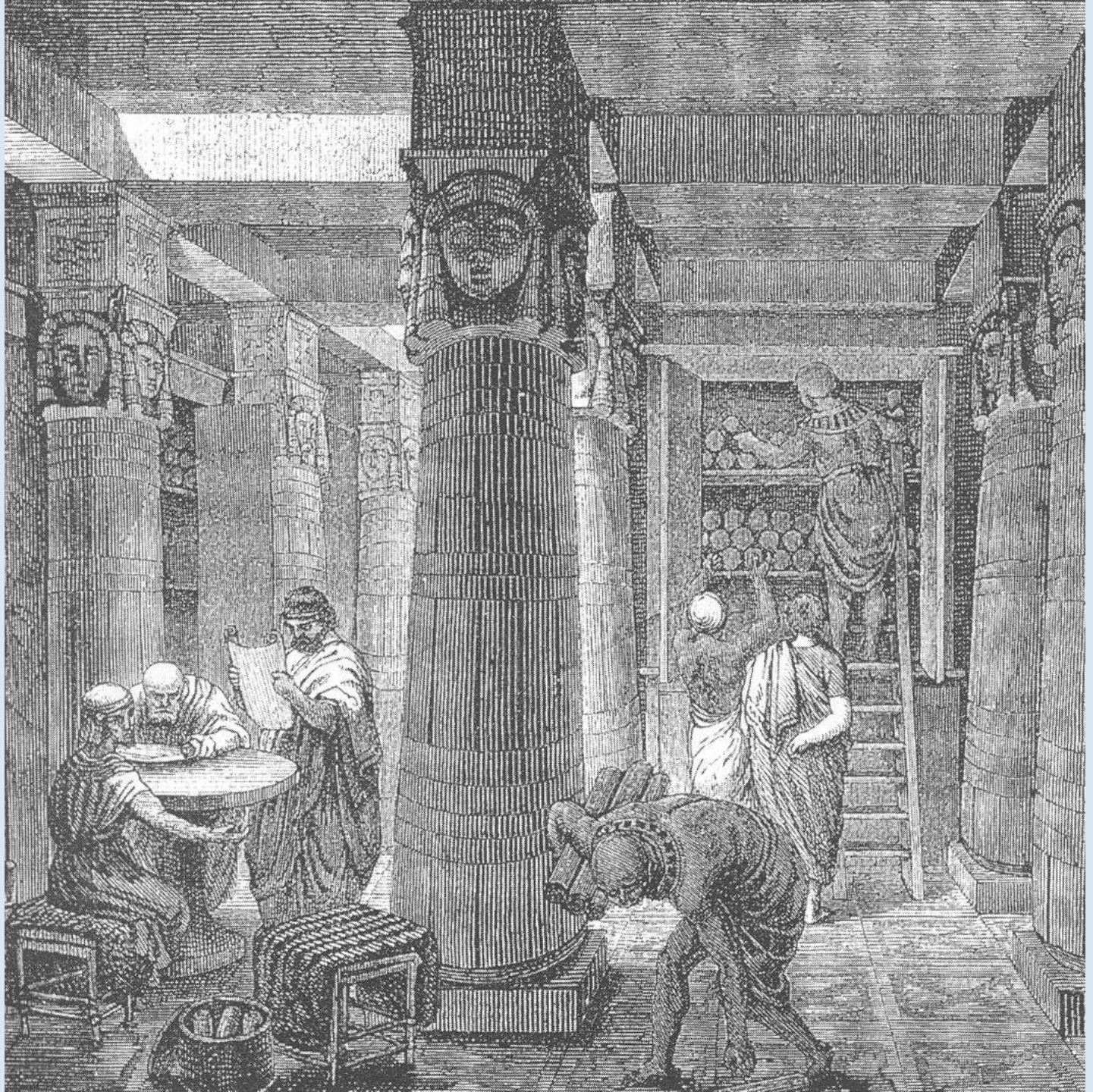
- **Aleksandrian filosofikoulun jäämistö**
- **Gnostilaiset evankeliumit**
- **Mandealaisten pyhät kirjoitukset**

Aleksandrian filosofikoulu

100-luvulla jaa kukoistaneessa Aleksandrian filosofikoulussa kohtasivat juutalaiset, egyptiläiset ja kreikkalaiset filosofit.

He yhdistelivät käsityksiä, joita olivat edustaneet persialaiset, egyptiläiset, juutalaiset ja arabialaiset viisaat ja opettajat sekä kreikkalaiset filosofit.

Tästä koulusta saivat aineksia niin gnostilaisuus kuin kabbalakin.

Gnostilaiset evankeliumit

1945 Egyptin Nag Hammadista löytyi 52 gnostilaista tekstiä papyruskääröinä.

Ne olivat koptinkielistä käännöksiä eri kielisistä alkuperäisteksteistä, jotka oli kirjoitettu 50-150 –luvulla.

(UT:n evankeliumit ovat 60-110 –luvulta)

Gnostilaiset evankeliumit

- löytyneissä gnostilaisissa evankeliumeissa sanottiin olevan **Jeesuksen alkuperäisiä opetuksia**
- teksteissä arvosteltiin kristillisiä uskomuksia, kuten Jeesuksen neitseellistä syntymää ja ruumiillista ylösnousemusta, joita sanottiin naiiveiksi väärinymmärryksiksi
- gnostilaiset evankeliumit tuomittiin harhaoppisiksi ja **määrättiin tuhottaviksi**

Gnostilaiset evankeliumit

Setiläisiä:

- **Johanneksen salainen kirja**
- Hallitsijoiden olemus
- Aadamin ilmestys

Valentinolaisia:

- Katkelmia Valentinokselta
- Totuuden evankeliumi
- Ptolemaioksen kirja Floralle
- **Tutkielma ylösnousemuksesta**
- **Filippuksen evankeliumi**

Muita:

- **Allogenes – dialogi**
- Apostoli Paavalin rukous
- Arvovaltainen opetus
- Asklepios 21-29
- Egyptiläisten evankeliumi
- Ensimmäinen Jaakobin ilmestys

- Eugnostos Siunattu
- Hypsifrone
- **Jaakobin salainen kirja**
- **Jeesuksen Kristuksen viisaus**
- **Juudaksen evankeliumi**
- Kertomus sielusta
- Keskustelu Vapahtajan kanssa
- Kiitosrukous
- **Kolmimuotoinen Protennoia**
- Kolmiosainen tutkielma
- Maailman alkuperästä
- Marsanes
- Melkisedek
- Norean ajatus
- Paavalin ilmestys
- **Pietarin ilmestys**
- Pietarin ja kahdentoista apostolin teot
- Pietarin kirje Filippukselle
- **Pistis Sofia**
- Sekstoksen lauseet

- Semin selitys
- Setin kolme kivitaulua
- Silvanoksen opetukset
- Suuren Setin toinen opetus
- Suuren voimamme tunteminen
- Toinen Jaakobin ilmestys
- Tulkinta tiedosta
- **Tuomaan evankeliumi**
- Tuomas Kilvoittelijan kirja
- **Tutkielma kahdeksannesta ja yhdeksännestä**
- Tutkielma totuudesta
- Ukkonen, täydellinen järki
- **Zostrianos**

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ
ΑΡΧΕ...

ΕΝ ΤΩ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ
ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΡΕΤΙΚΩΝ
ΕΝ ΤΩ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ
ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΡΕΤΙΚΩΝ
ΕΝ ΤΩ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ
ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΡΕΤΙΚΩΝ
ΕΝ ΤΩ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ
ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΡΕΤΙΚΩΝ

ΕΝ ΤΩ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ
ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΡΕΤΙΚΩΝ

ΕΝ ΤΩ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ
ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΡΕΤΙΚΩΝ

ΕΝ ΤΩ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ
ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΡΕΤΙΚΩΝ

ΕΝ ΤΩ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ
ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΡΕΤΙΚΩΝ

ΕΝ ΤΩ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ
ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΡΕΤΙΚΩΝ

Alkukirkon gnostilaisuus

- **gnostilaisuus oli 100 - 300 luvuilla kristinuskon vakava kilpailija Jeesuksen sanojen oikeana tulkitsijana**

Alkukirkon gnostilaisuus

- gnostilaisuus oli 100 - 300 luvuilla kristinuskon vakava kilpailija Jeesuksen sanojen oikeana tulkitsijana
- gnostilaisissa seurakunnissa **ei ollut pappeja**, vaan seurakuntalaiset toimivat esilukijoina ja muissa tehtävissä kukin vuorollaan
- seurakuntalaiset kokoontuivat kodeissa

Hengellisyys

Gnostilaiset seurakunnat ovat 100-luvulta alkaen olleet hengellisiä:

*”ystävyyys yhdistää heitä ikuisesti,
he eivät tunne minkäänlaista
vihamielisyyttä eivätkä pahuutta ...
he elävät järjen veljeydessä ja viisaudessa
... rakastavat toisiaan hengen yhteydessä”*

Ei organisaatiota

- gnostilainen "hengellinen kirkko" erosi jyrkästi katolisten maanläheisestä kirkosta
- gnostilaiset torjuivat katolisen kirkon järjestelmän ja omaksuivat yksilöllisempiä uskonnollisen yhteyden muotoja
- gnostilaiset seurakunnat säilyivät vain muutaman vuosisadan ajan
- paremmin organisoitunut katolinen kirkko jyräsi gnostilaiset

Ei dogmeja

- gnostilainen alkukirkko korosti yksilöllistä uskonnonharjoitusta ja henkilökohtaista **gnosiksen** saavuttamista
- kristillisyydessä evankeliumit tulkittiin kirjaimellisesti, gnostilaiset tulkitsivat niitä vertauskuvallisesti
- gnostilaisella alkukirkolla **ei ollut dogmeja eikä tehokasta organisaatiota** – kuten oli valtavirran kristillisellä kirkolla
- **tämä yksilöllisyys koitui gnostilaisten seurakuntien tuhoksi**

Harhaoppiset

Käsitykset, jotka eivät mahtuneet kanonisoidun kristinuskon raameihin, tuomittiin harhaopeiksi.

Katolinen kirkko syntyi vastauksena erilaisille kilpaileville suuntauksille, kuten gnostilaisuudelle.

Alun perin ei ollut mitään "oikeaoppista kristinuskoa".

Uuden testamentin kaanon alkoi syntyä vasta sen jälkeen, kun piispa Irenaeus ja muut harhaoppien vastustajat 100-luvun lopulta alkaen olivat teoksissaan alkaneet vertailla katolisia oppeja gnostilaisten, markiolaisten, areiolaisten ja muiden opetuksiin.

Harhaoppiset

Katolisen kristinuskon ja gnostilaisuuden valtataistelussa piispat myönsivät gnostilaisen opin vakavan vaikutuksen ja kilpailu oli pitkään ratkaisematon.

Katolinen suuntaus pääsi voitolle, kun keisari Konstantinus Suuri oli 310-luvulla säätänyt lakeja, jotka antoivat kirkoille ja papistolle erinäisiä etuoikeuksia. Vuonna 391 keisari Theodosius I määräsi kristinuskon Rooman valtakunnan viralliseksi uskonnoksi, jolloin katoliset piispat pääsivät lopullisesti voitolle ja alkoivat hallita.

Kristinuskon levinneisyys

100-luvulla

300-luvulla

600-luvulla

Gnostilaiset riitit

Gnostilaiset riitit

- riittien alkuperä on hämärän peitossa.
- niiden arvellaan pohjautuvan assyrialaisiin vaikutteisiin Eufraat ja Tigris virtojen varsilta 100-200 eaa
- gnostilaiset evankeliumit kertovat niistä

Gnostilaiset riitit

- gnostilaisuuden pääajatuksot viehättivät suuria joukkoja ja niiden opetus oli kaikille tarkoitettua (eksoteerista)
- vihkimysriiteissä sisäisen jumaluuden löytämiseksi vaadittiin perusteellinen paneutuminen
- vain ”harvat ja valitut” saivat osallistua näihin riitteihin (**se oli esoteerista**)
- pitkä harjoitusohjelma rajoitti uusien jäsenten saamista

Klassisen gnostilaisuuden riitit

(100-300 jaa)

Irenaeus (n. 180 jaa) kuvaa gnostilaisten kristittyjen salaisia opetuksia ja gnosiksen eli ymmärryksen vastaanottamiseen liittyviä riittejä, joista yksi oli **salainen lunastuksen sakramentti** (kr. *apolytrosis*).

Tässä riitissä vihittävä ilmaisi päässeensä vapaaksi aineellisen maailman siteistä ja tunnusti olevansa peräisin kaikkeuden Isästä, Todellisesta Jumalasta.

Nag Hammadin teksteissä kuvataan riittejä

- **"Allogenes"** kuvaa setiläisen gnostilaisuuden riittiä ja gnosiksen saavuttamisen vaiheita. Se opettaa, että ihmisen on mahdollista oppia tuntemaan **"Hänet, joka on minussa"**
- **"Zostrianos"** kuvaa ruumiillisten mielihalujen poistamista askeettisilla harjoituksilla, rauhoittumista **mietiskelyn** avulla sekä "Valon lähettilään" kohtaamista.

Nag Hammadin teksteistä päätellen gnostilaisissa riiteissä oli 9 astetta

- ”Tutkielma kahdeksannesta ja yhdeksännestä”
kuvaa gnostilaisen riitin ylimpiä asteita
- kun oppilas on moraalisen ponnistelun ja omistautumisen avulla jo suorittanut seitsemästä ensimmäisestä tasosta, hän odottaa 8. ja 9. asteessa omakohtaista kokemusta jumalallisesta tiedosta
- 8. aste alkaa mestarin sanoilla: **”Poikani, ymmärrys on sinussa itsessäsi”**

Yhteenveto gnostilaisuuden historiasta

- Ajatusmaailma juontaa 700-500 luvulta eaa.
- Syntyi uskonnoksi 100-luvulla eaa.
- Kukoisti 100-300 luvuilla jaa.
- Hiipui 1300-luvulla vainoihin.
- Koki uuden nousun 1800-luvulla.
- On jatkunut esoteerisena aina meidän päiviimme saakka.

Gnostilaisuudeksi on (virheellisesti) kutsuttu myös monia uudempia henkisiä liikkeitä.

**Gnostilaisuus on aina ollut
polku kohti sisäistä eheyttä
ja olevaisen ymmärtämistä**

An aerial photograph of a mountain peak. The mountain is covered in dense green forest. Several distinct paths or roads are visible, leading from the base of the mountain towards the summit. The paths are light-colored, possibly dirt or gravel, and they branch out in different directions. The sky is a pale, hazy blue. The overall scene is a natural landscape with a clear focus on the mountain's topography and the multiple routes available for ascent.

Vuorelle johtaa monta polkua